

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Karolin Kasemaa

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal peale Venemaa täiemahulist
invasiooni Ukrainas

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Stefano Braghioli, PhD

Tartu 2025

Autorsuse deklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 11 958

Karolin Kasemaa, 19.05.2025

Annotatsioon

Käesolev uurimistöö analüüsib Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiaid Venemaal pärast Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse 2022. aastal. Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, millised tegurid takistavad Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonide edukust Venemaal. Töö keskendub ajavahemikule märts 2022- aprill 2025. Pärast täiemahulist invasiooni Ukrainas 2022. aastal on Euroopa Liidu avaliku diplomaatia teostamine Venemaal piiratud. Autor uurib oma töös, kuidas EL üritab, olenemata sõjast ja üha repressiivsemaks muutuvast poliitilisest maastikust, suhelda Venemaa kodanikuühiskonnaga ja kui edukad need jõupingutused on olnud. Tegemist on olukorraga, mida võib pidada üheks keerulisemaks, kus Euroopa Liit on pidanud oma avaliku diplomaatia tegevusi ellu viima. Uurimisprobleemi lahendamiseks on püstitatud kaks uurimisküsimust. Esiteks, milliseid avaliku diplomaatia operatsioone viib Euroopa Liit Venemaal läbi pärast täiemahulist invasiooni ning miks need operatsioonid Venemaal läbi kukuvad ja mida meil neist õppida on. Andmete kogumiseks viidi läbi vaatlused Euroopa välisestuse ja Euroopa Liidu Venemaa delegatsiooni kodulehtedel ning neli ekspertintervjuud. Analüüsimeetodina kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi, et kaardistada ELi edastatud sõnumeid ja kommunikatsioonikanalid ning tuvastada avaliku diplomaatia toimimist takistavad tegurid. Uurimistöö tulemused näitasid, et pärast 2022. aasta veebruari on Euroopa Liidu avaliku diplomaatia tegevus Venemaal oluliselt vähenenud ning piirdub peamiselt ühepoolse kommunikatsioonistrateegiaga, nagu pressiteadete postitamine ja sotsiaalmeedias oma seisukohtade jagamine. Kõik koostööprogrammid Venemaal on peatatud, kuid kontakt valitud partneritega ja sümboolne kohalolek on säilinud. Suurimad takistused Euroopa Liidu avalikule diplomaatiale tulenevad Venemaa riiklikult kontrollitud meediast, mis levitab järjepidevalt läänevastaseid narratiive ja kujundab Euroopa Liidust negatiivset kuvandit. Oluline takistus on ka väärtuskonflikt Euroopa Liidu liberaalsete põhimõtete ja Venemaa konservatiivse ühiskonnakäsitluse vahel, kus ELi sõnumeid tajutakse sageli rünnakuna traditsiooniliste väärtuste vastu.

Abstract

This research analyses the European Union's public diplomacy strategies in Russia after a full-scale Russian invasion of Ukraine in 2022. The aim of the study is to identify the factors that hinder the success of the European Union's public diplomacy operations in Russia. The research focuses on the period March 2022-April 2025. After the full-scale invasion of Ukraine in 2022, the implementation of the European Union's public diplomacy in Russia has been significantly restricted. This thesis examines how the EU has attempted to engage with Russian civil society despite the ongoing war and an increasingly repressive political environment and assesses the effectiveness of these efforts. The situation represents one of the most complex contexts in which the European Union has had to carry out its public diplomacy activities. To address the research problem, two research questions are posed: first, what public diplomacy operations will the EU conduct in Russia after a full-scale invasion; and second, why these operations failed in Russia. To gather data, observations were made on the websites of the EEAS and the EU Delegation to Russia, and four expert interviews were conducted. Qualitative content analysis was used as an analytical method to map the messages and communication channels communicated by the EU and to identify obstacles to the functioning of public diplomacy. The study showed that since February 2022, the European Union's public diplomacy activities in Russia have significantly decreased and are now largely limited to one-way communication strategies, such as publishing press releases and sharing official positions on social media. All cooperation programs in Russia have been suspended but contact with selected partners and symbolic presence has been maintained. The main obstacles to the EU's public diplomacy stem from Russia's state-controlled media, which consistently spreads anti-Western narratives and portrays the EU in a negative light. Another key barrier is the conflict of values conflict between the EU's liberal principles and Russia's conservative societal outlook, where EU messages are often perceived as an attack on traditional values.

Sisukord

Autorsuse deklaratsioon	2
Annotatsioon	3
Abstract	4
Sisukord	5
Lühendite loetelu	7
Sissejuhatus	8
1. Teoreetiline raamistik	13
1.1 Avalik diplomaatia	13
1.2 Euroopa Liidu avalik diplomaatia	14
1.3 Euroopa Liidu avaliku diplomaatia puudused	15
1.4 Strateegiline kultuur	18
1.4.1 Erinevused Venemaa ja Euroopa Liidu strateegilises kultuuris	19
2. Metoodika	22
2.1 Juhtumi valik	22
2.2 Andmete kogumise viisid	23
2.3 Andmete analüüs	24
2.4 Uurimuse piirangud	25
3. Analüüs	27
3.1 Vaatlus	27
3.1.1 Euroopa välisteenistuse kodulehe ülesehitus.....	27
3.1.2 Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni kodulehe ülesehitus	28
3.1.3 Peamised sõnumid	30
3.1.4 Kanalid.....	32
3.1.5 Euroopa Liidu kommunikatsioonistiil	33
3.2 Intervjuude analüüs	34
3.2.1 Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal.....	34
3.2.2 Euroopa Liidu avaliku diplomaatia sõnumite vastuvõtt Venemaa elanike poolt	37
3.2.3 Vajalikud muudatused Euroopa Liidu avaliku diplomaatia edukamaks toimimiseks	40
3.3 Järeldused	42
Kokkuvõte	45

Kasutatud kirjandus	47
4.1 Lisa 1. Intervjuude küsimused	52
4.1.2 Küsimused eesti keeles	52
4.1.2 Küsimused inglise keeles.....	53
4.2 Lisa 2. Intervjuueritavate nimekiri	54
Lihtlitsents	55

Lühendite loetelu

CSIS- Strateegiliste ja Rahvusvaheliste Uuringute Keskus (ing. Center for Strategic and International Studies);

G8- Kaheksa grupp (ing. The Group of Eight);

G7- Seitsme grupp (ing. The Group of Seven);

EEAS- Euroopa välisteenistus (ing. European External Action Service);

EL- Euroopa Liit;

EUMAM- Euroopa Liidu sõjalise abi missioon Ukraina toetuseks (ing. European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine);

HR/VP- Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja/Euroopa Komisjoni asepresident (ing. High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy/Vice-President of the European Commission);

LGBTQ+ - Lesbi, Gei, Biseksuaalne, Transsooline, Kväär (ing. Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer);

MTÜ- Mittetulundusühing;

NATO- Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (ing. North Atlantic Treaty Organization);

USA- Ameerika Ühendriigid (ing. United States of America);

ÜRO- Ühinenud Rahvaste Organisatsioon;

VPN- Virtuaalne privaatvõrk (virtual private network);

Q&A- Küsimuste-vastuste voor (ing. question and answer);

Sissejuhatus

Paralleelselt sõjalise tegevusega Ukrainas peab Venemaa Euroopa Liidu vastu varjatud hübriidsõda. Selle eesmärgiks on Euroopa sisemise stabiilsuse õõnestamine ja kollektiivse toetuse nõrgendamine Ukrainale. Venemaa sõjaväeluure organiseerib Euroopas varjatult süütamisi, vandalismi- ja sabotaažikatseid. Nende strateegiaks on lõhkuda Euroopa julgeolekuarhitektuur ning kehtestada Venemaa mõjusfäär (Kaitsepolitsei amet, 2025, 3). Pärast Kremli kontrollitud infokanalite tõkestamist on mõjutustegevuse raskuskese liikunud digitaalsetesse keskkondadesse, eriti sotsiaalmeediasse, kus levivad algoritmipõhine suunamine ja tehisintellektil põhinevad manipulatsioonid nagu näiteks süvavõltsingud. Selline informatsioon muudab tõese ja moonutatud teabe eristamise keerukaks, soodustades radikaliseerumist ja suurendades ühiskondlikku vastuvõtlikkust vaenulikele narratiividele (Kaitsepolitsei amet, 2025, 4). Venemaa mõjutustegevus Euroopas on mitmel juhul osutunud edukaks, mille tulemusel on märkimisväärne osa elanikkonnast sattunud desinformatsiooni mõjusfääri.

Seevastu Euroopa Liidu (EL) katsed mõjutada Venemaa elanikkonda toetama demokraatiat, inimõiguseid ja vastu hakkama autoritaarsele riigivõimule on läbikukkunud. Euroopa Liit ei ole suutnud välja töötada avaliku diplomaatia strateegiaid, mis toimiksid autoritaarsetes riikides nagu Venemaa. Venemaa võitleb väga tugevalt, et takistada lääne ideoloogiatel riiki jõudmist. Euroopa Liidu mõjutegevust raskendab ka asjaolu, et Venemaa näol on tegemist kinnise ühiskonnaga, kus kogu riiki kontrollib autoritaarne režiim, meedia on valitsuse kontrolli all ja kodanikuühiskonda tegevus on raskendatud. Venemaa Valitsus tõkestab igasuguse välismaise mõjutegevuste. Siseriiklikult on Venemaa astunud samme, et välistada igasugused “värviliste revolutsioonide” stsenaariumid. Selle raames on sihikule võetud meeleavalduste juhid, keelustanud või allutanud välismaiste sidemetega vabaühendused ning levitatud aktiivselt narratiive, mis kujutavad opositsiooni rahvavaenlastena (Bērziņa, 2015). Näiteks on juba Venemaa Föderatsiooni 2014. aasta sõjalises doktriinis välja toodud, et suur sisemine sõjaline oht on elanikkonna mõjutamine läbi informatsioonilise mõjutustegevuse. Doktriinis hoiatatakse, et sellise tegevuse eesmärk on mõjutada eelkõige noori ja „õõnestada isamaa kaitsmisega seotud ajaloolisi, vaimseid ja patriotlikke traditsioone” (Vene Föderatsiooni sõjaline doktriin, 2014). Venemaa seisukoht on, et riik peab kontrollima riigis levitatavaid narratiive, et tagada julgeolek (Szostek, 2017, 285).

Avalik diplomaatia on kujunenud oluliseks vahendiks rahvusvahelistes suhetes, eriti olukordades, kus traditsiooniline diplomaatia on piiratud või katkenud. Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiate uurimine pärast Venemaa täiemahulist sissetungi on oluline, kuna see käsitleb strateegilise kommunikatsiooni elluviimist ühes keerulisemas ja järjest vaenulikumas keskkonnas. EL on pidanud oma väärtuspõhiseid sõnumeid edastama kontekstis, kus käimas on sõda ja poliitiline maastik on muutunud üha repressiivsemaks. Töö põhiline väärtus seisneb selles, et see toob esile, kuidas EL püüab oma poliitilisi eesmärke kommunikeerida keskkonnas, kus traditsioonilised suhtluskanalid ei toimi tavapärasel viisil ning sihtrühmadeni jõudmine on oluliselt raskendatud. Uurimistöö tulemused on oluliseks sisendiks ka avaliku diplomaatia strateegiate väljatöötamisel, teistes sarnastes autoritaarsete või suletud režiimidega riikides.

Uurimistöö eristub varsematest töödest ajaraamistiku ja juhtumivaliku poolest. Steffen Bay Rasmusseni töö „Discourse Analysis of EU Public Diplomacy Messages and Practices” käsitleb avalikku diplomaatia diskursust üldises võtmes. Cristian Nitoiu ja Florin Pasatoiu keskenduvad oma töös „Public diplomacy and the persistence of the conflict and cooperation dichotomy in EU-Russia relations” ELi avalikule diplomaatiale sotsiaalmeedias kontodele ajavahemikus 2020–2021. Käesolev töö keskendub see-eest spetsiifiliselt ELi avaliku diplomaatia strateegiatele Venemaal alates märts 2022 kuni aprill 2025, mis on seni väheuuritud periood. Teiseks erineb autori töö metodoloogiliselt. C. N. Nitoiu ja F. Pasatoiu tuginevad peamiselt kahele Twitteri-kontole (@EUinRussia ja @EUvsDisinfo) ning koostasid analüüsi nende sisu põhjal. Praegune töö aga ühendab kaks andmeallikat: vaatlus ELi ametlikel veebilehtedel, ja ekspertintervjuud nelja välispoliitika, diplomaatia ning Venemaa strateegilist kultuuri hästi tundva spetsialistiga. Kolmandaks on praegune töö analüütiline fookus selgelt suunatud sellele, miks ELi avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal ebaõnnestuvad. See ei piirdu sõnumite võrdlemise või normatiivse võimu analüüsiga (nagu Rasmussen), ega jää kinni kommunikatsiooniliste raamistikesse (nagu Nitoiu ja Pasatoiu). Selle asemel uurib töö süstemaatiliselt, kuidas autoritaarne režiim, riiklikult kontrollitud meedia ja strateegilise kultuuri erinevused takistavad ELi sõnumite levikut ja mõjusust.

Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, millised tegurid takistavad Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonide edukust Venemaal, võttes arvesse Venemaa poliitilisi ja kultuurilisi tingimusi. Töö keskendub eelkõige sellele, kuidas Venemaa poliitiline režiim, kontrollitud

meediaruum ning kultuurilised ja ajaloolised eripärad, mõjutavad Venemaa elanike ELi avaliku diplomaatia sõnumite vastuvõtlikust. Lisaks uuritakse, kuidas Euroopa Liit üritab võidelda Venemaa Valitsuse ELi vastaste narratiividega Venemaal.

Lähtudes eelnevalt määratletud uurimisteedest, probleemipüstitusest ning töö üldistest eesmärkidest, formuleeritakse käesolevas töös järgmised uurimisküsimused:

- K1: Milliseid avaliku diplomaatia operatsioone viib Euroopa Liit Venemaal läbi peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas?
- K2: Miks Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonid ebaõnnestuvad Venemaal ja mida me saame nendest praegu õppida?

Uurimistöö hüpoteesiks on, et Euroopa Liidu avalik diplomaatia Venemaal ebaõnnestub, kuna EL ei suuda efektiivselt vastanduda Kremli kujundatud narratiividele ega kõnetada Vene ühiskonda oma väärtuspõhiste sõnumitega. ELi sõnumid tuginevad inimõigustele, demokraatialle ja liberaalsetele väärtustele, samal ajal, kui Venemaa ühiskonnas väärtustatakse konservatiivseid hoiakuid ja tugevat, tsentraliseeritud juhtimist. Siinjuures tuleb arvesse võtta ka laiemat konteksti, et Venemaa näol on tegemist suletud ühiskonnaga, kus puudub sõnavabadus, kodanikuühiskonna tegevus ja juurdepääs sõltumatule teabele on raskendatud. Seetõttu on uurimistöö teoreetiliseks ootuseks, et ELi avaliku diplomaatia tegevus Venemaal ei saavuta soovitud tulemust, kuna puudub sobiv strateegia suletud ühiskonnas toimimisel ja sealsete elanike kõnetamisel.

Töö vastab uurimisküsimustele läbi kvalitatiivse analüüsi, mille keskmes on Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal pärast 2022. aasta veebruari. Juhtumiks on valitud ELi avaliku diplomaatia operatsioonid Venemaal, kuna need võimaldavad uurida, kuidas Euroopa Liidu strateegiad toimivad vaenulikus ja autoritaarses kontekstis, kus meediaruumi kontrollib riik ning ühiskondlik hoiak lääne suhtes on tugevalt mõjutatud poliitilisest propagandast. Ajaraamistik, millele töös keskendutakse on märts 2022 kuni aprill 2025. Autor valis selle ajavahemiku, kuna sel perioodil oli võimalik vaadelda, kuidas Euroopa Liidu avalik diplomaatia muutus tulenevalt sellest, et Venemaa sulges infokanalid, mida EL kasutas oma sõnumite levitamiseks.

Uurimisstrateegia põhineb kahe meetodil: vaatlus ja ekspertintervjuud. Vaatluse objektideks on Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni (The European Union Delegation to the Russian Federation) ning Euroopa välisteenistuse (EEAS) ametlikud veebilehed. Vaatluse eesmärgiks on saada ülevaade, milliseid avaliku diplomaatia meetodeid Euroopa Liit kasutab Venemaal elavate inimeste mõjutamiseks ning milliseid sõnumeid soovitakse edastada.

Empiirilise andmestiku teiseks allikaks on ekspertintervjuud nelja valdkonna asjatundjaga, kes kõik esindavad erinevaid valdkondasid. Neil on kogemus ELi institutsioonides, rahvusvahelistes organisatsioonides või põhjalikud teadmised Venemaa poliitilisest ja mediakeskkonnast. Intervjuude eesmärk on saada sügavam arusaam ELi strateegiate sisust, mõjust ning peamistest takistustest nende rakendamisel.

Vaatluse käigus analüüsiti Euroopa välisteenistuse ja ELi Venemaa delegatsiooni veebilehtedel avaldatud pressiteateid, blogipostitusi, kampaaniaid ja muud sisu, kasutades kvalitatiivset sisuanalüüsi, mille keskmes oli sõnumite sisu, keelekasutus ja esitusviis. Analüüsiti, milliseid väärtusi, hoiakuid ja eesmärke sõnumid edastavad. Samuti uuriti, kas sõnumid väljendavad soovi luua dialoogi või keskenduti pelgalt teavitustegevusele. Intervjuude analüüsimisel transkribeeriti esmalt intervjuueeritavate vastused ja üritati nende vahel leida ühisosa. Kui keegi vastanutest jäi täielikult eriarvamusele, toodi ka see analüüsis välja. Esimeses osas analüüsiti, kuidas eksperdid mõistavad ELi avaliku diplomaatia struktuuri ja eesmärke Venemaa suunal. Teises osas keskenduti sellele, kuidas Venemaa elanikud neid sõnumeid tajuvad ning millised takistused mõjutavad nende vastuvõttu. Kolmandas osas toodi esile ettepanekud ja hinnangud võimalikele muudatustele, mis võiksid suurendada avaliku diplomaatia tõhusust.

Töö on jaotatud neljaks peatükiks. Esimeses peatükis määratletakse töö teoreetiline raamistik, mille alusel selgitatakse avaliku diplomaatia mõistet, Euroopa Liidu avaliku diplomaatia eesmärke ja vahendeid ning analüüsitakse varasemate uurimistööde põhjal, miks need strateegiad ei ole Venemaal olnud edukad. Teises peatükis kirjeldatakse uurimistöö metodoloogiat. Seal selgitatakse täpsemalt juhtumivalikut, andmete kogumise ja analüüsimise viise ning uurimuse piiranguid. Kolmandas peatükis viiakse läbi analüüs, mis jaguneb kaheks alapeatükiks: esmalt käsitletakse vaatluse tulemusi, mis põhinevad Euroopa välisteenistuse ja ELi Venemaa delegatsiooni veebilehete sisuanalüüsil, ning seejärel esitatakse

ekspertintervjuude põhjal tehtud järeldused. Neljandas peatükis esitatakse kokkuvõte, kus seotakse teoreetiline raamistik ja empiirilised leiud, et vastata uurimisküsimustele.

1. Teoreetiline raamistik

Järgnevas peatükis määratletakse teoreetiline raamistik, millele tugineb uurimistöö analüütiline osa. Peatükis käsitletakse avaliku diplomaatia olemust, antakse ülevaade Euroopa Liidu avalikus diplomaatia strateegiatest ja tuakse välja põhjused, miks Euroopa Liidu avalik diplomaatia ei ole olnud Venemaal edukas. Lisaks analüüsitakse peatükis Venemaa ja Euroopa strateegilise kultuuri erinevusi.

1.1 Avalik diplomaatia

Avalik diplomaatia on kommunikatsiooni- ja teavitustegevus, mille eesmärk on selgitada konkreetse riigi seisukohti ja poliitikat ning kujundada välisriigi avalikkuse arvamust viisil, mis toetab selle riigi prioriteete. See on oluline, kuna välisriigi elanikkond võib oma valitsuse otsuseid mõjutada ja seeläbi edendada avalikku diplomaatiat kasutanud riigi huve (Fanoulis ja Revelas 2023, 53). Samuti täiendatakse avaliku diplomaatia kaudu traditsioonilist diplomaatilist tegevust (Cull 2009, 12). Avaliku diplomaatia sõnumite levitamiseks sihtriigi ühiskonnas, tehakse koostööd nii valitsusasutuste kui ka kodanikuühiskonna organisatsioonidega (Fanoulis ja Revelas 2023, 53).

Erinevalt traditsioonilisest diplomaatilisest tegevusest, ei keskendu avalik diplomaatia üksnes valitsustevahelistele suhetele, vaid otsib otsest kontakti teise riigi elanikkonnaga (Berridge 2022, 27). Kui tavapärase diplomaatia tugineb suletud, ametlike kanalite kaudu toimuvatele kokkulepetele ja suhtlusele, siis avalik diplomaatia eeldab läbipaistvat kommunikatsiooni ning avalikkuse usalduse võitmist. Selles ei ole sihtrühm passiivne infosaaja, vaid aktiivne osaleja, kelle hoiakute kujundamine toimub läbi vastastikuse ja pikaajalise suhtluse ning koostöö (Cull 2009, 12).

Avalik diplomaatia ei ole alati olnud osa diplomaatilisest tegevusest. Terminit kasutati esmakordselt 1856. aastal *The Times of London* veergudel, kus toodi välja, et riigiametnikud peaksid suhtlema lisaks teistele valitsustele ka omaenda rahva ja välisriikide avalikkusega (Almardonov, 2020, 288). Mõiste avalik diplomaatia sai laiemalt akadeemilise tähenduse 1965. aastal tänu Ameerika Ühendriikide endisele diplomaadile Edmund Gullionile, kes eristas propakandat ja sihitud, strateegilist teavitustööd külma sõja kontekstis (Lõuna-Carolina

Ülikooli Avaliku Diplomaatia Keskuse koduleht, 2025). Külma sõja perioodil kasutati avalikku diplomaatiat peamiselt ideoloogilises vastasseisus, eesmärgiga kujundada sihtriikide avalikku arvamust (Almardonov, 2020, 289). Tööriistadena kasutati teadlaste ja üliõpilaste vahetusprogramme, keeleõpet, kultuuriüritusi ja -vahetusi ning raadio- ja teleaadete edastamist. Samal ajal kasvas avaliku diplomaatia seotus massimeedia, turunduse ja suhtekorraldusega, mille kaudu püüti kujundada riigi mainet ja identiteeti rahvusvahelisel areenil (Lõuna-Carolina Ülikooli Avaliku Diplomaatia Keskuse koduleht, 2025). 21. sajandil, eriti pärast 11. septembri 2001. aasta terrorirünnakut, sai avalik diplomaatia uue tähenduse. Ametnikud mõistsid, et positiivse avaliku kuvandi säilitamiseks on vaja dialoogi ja luua usaldus sihtriigi ühiskonnaga (Van Doeveren, 2011, 5). Nii hakkas kujunema kontseptuaalne vahe traditsioonilise avaliku diplomaatia ja uue avaliku diplomaatia vahel. Traditsiooniline lähenemine keskendus ühepoolsele kommunikatsioonile riigi poolt välisriigi avalikkuse suunas, eesmärgiga levitada positiivset kuvandit ja selgitada poliitilisi seisukohti (Van Doeveren, 2011, 9). Uus avalik diplomaatia seevastu rõhutab vastastikust suhtlust, pikaajaliste suhete loomist ja koostööd (Melissen, 2005).

1.2 Euroopa Liidu avalik diplomaatia

Euroopa Liit kasutab avaliku diplomaatiat, et luua platvormid rahvusvaheliseks koostööks ja dialoogiks, käsitledes ühiseid globaalseid probleeme. Lisaks hõlmab Euroopa Liidu avalik diplomaatia strateegilist kommunikatsiooni, pressi ja teavitustegevust ning võitlust väärinformatsiooni vastu. Euroopa Liidu avaliku diplomaatia peamiseks eesmärkideks on tugevdada sidet kodanike ja ametiasutuste vahel, toetada mitmepoolset koostööd, kaitsta reeglipõhist maailmakorda ning edendada inimõigusi ja soolist võrdõiguslikkust (EEAS koduleht, 2024).

Euroopa Liidu avalik diplomaatia edastab selgeid ja strateegiliselt kujundatud sõnumeid, mille eesmärk on tutvustada liidu väärtusi, eesmäärke ja rahvusvahelist rolli. Euroopa Liit positioneerib end rahu, stabiilsuse ja majandusarengu eestvedajana ning esitleb end rahvusvahelise koostöö toetajana (Rasmussen, 2009, 10). EL tahab, et liitu nähakse, kui mitmekesisest poliitilist struktuuri, mis on oma integratsiooniga saavutanud Euroopa riikide vahel omalaadse „Kantliku anarhia loogika“, olles seeläbi rahu kehastus ja eeskuju, mida teised riigid võiksid järgida (Van Ham, 2008, 4).

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia rakendamiseks kasutatakse mitmekesiseid vahendeid. Peamiste tööriistadena saab välja tuua haridus- ja teadusvahetusprogrammid, nagu Erasmus+ ja Marie Skłodowska-Curie, mis loovad tugevaid inimkontakte ja soodustavad teadmiste liikumist. Olulisel kohal on ka kultuuridiplomaatia, sotsiaalmeedia kasutamine ja sihitud infokampaaniad. Tähelepanu pööratakse ka kriisikommunikatsioonile, valeinfo vastu võitlemisele (nt StratCom East tegevuse kaudu), ning avaliku arvamuse jälgimisele ja sihtrühmapõhise sõnumi kujundamisele (EEAS koduleht 2025).

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiaid toetab selge institutsionaalne raamistik. Peamisteks tegutsejateks on Euroopa Välissteenistus Brüsselis, mis teeb tihedat koostööd Euroopa Liidu delegatsioonidega ning Euroopa Komisjoni välistegevusega seotud asutustega, nagu näiteks väliskaubanduse, laienemise ja rahvusvahelise arengu peadirektoraadid (Song & Fanoulis, 2022). ELi delegatsioonid viivad kolmandates riikides ellu mitmesuguseid avaliku diplomaatia tegevusi, haldavad kohalikes keeltes veebilehti, korraldavad üritusi (näiteks Euroopa päeva tähistamist) (Euroopa Komisjon, 2007, 5). Lisaks teevad ametlikke visiite, arendavad kontakte kohalike sotsiaal-, kultuuri- ja haridusasutustega, avaldavad brošüüre ja uudiskirju, suhtlevad kohalike meediaväljaannetega ning osalevad võimalusel dialoogis kodanikuühiskonnaga (EEAS 2022).

ELi liikmesriikidel on oma avaliku diplomaatia programmid, mille kaudu nad edastavad globaalselt oma sõnumeid ja identiteeti, lähtudes sisepoliitilistest prioriteetidest. Euroopa Liit aktsepteerib seda ning kujutab ELi teadlikult mitmekesise tegutsejana, kus erinevad seisukohad on lubatud ja toimivad (Rasmussen, 2009, 16). Liikmesriikide kultuuridiplomaatia, mis keskendub oma keele ja kultuuri tutvustamisele, haakub hästi ELi üldise sõnumiga toimivast mitmekesisusest. EL näeb oma rolli koordineerijana, et näidata liikmesriikidele, kui oluline on ühtne lähenemine. Selline koostöö võimaldab tõhusamat ja laiaulatuslikumat kommunikatsiooni, ilma et EL peaks toetuma vaid omaenda ressurssidele (Viide).

1.3 Euroopa Liidu avaliku diplomaatia puudused

Üks peamistest põhjustest, miks Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonid ei ole olnud edukad, on EL-i monoloogiline lähenemine. Selle asemel, et arendada sisulist dialoogi, keskendub EL liigselt oma maine kujundamisele ning väärtuste ja seisukohtade pealesurumisele. Selline lähenemine annab vene rahvale edasi sõnumi, et Euroopa Liit peab

ennast Venemaast väärtuspõhiselt paremaks. Näiteks tugev kriitika EL-i avaliku diplomaatia elluviimiseks kasutatavatel sotsiaalmeediakontodel Venemaa suhtes mõjub sageli venelaste jaoks patroniseerivalt ja seega ei võeta seda auditooriumi poolt hästi vastu (Nitoiu ja Pasatoiu, 2023, 32). Selline lähenemine EL-i poolt ei loo dialoogi, vaid pigem tugevdab juba olemasolevaid erimeelsusi ja suurendab EL-i sõnumite tõrjumist Venemaa avalikkuse seas.

Sama muster kordub ka koostöös noorte inimestega. Ehkki noorte ja kodanikuühiskonna kaasamine on üks EL-i strateegiatest, ei ole seda praktikas järjepidevalt rakendatud. Noortel on sageli tunne, et nad on otsustusprotsessidest välja jäetud, samas, kui EL rõhutab nende olulisust osaleda poliitikakujundamises (EEAS, 2017, 30). ELi suhe kodanikuühiskonnaga tugineb eeldusel, et Euroopa enda kogemus võiks olla eeskujuks teistele piirkondadele. Selline lähenemine viib olukorrani, kus teiste osapoolte väärtusi ja ühiskonnakorralduse vorme tajutakse vähem väärtuslikena (Diez 2005). Kuigi välisauditooriumid hindavad kõrgelt ELi juhtrolli kliimamuutuste leevendamisel, inimõiguste, seal hulgas Lesbi, Gei, Biseksuaalide, Transsooliste ning Kväär (LGBTQ+) õiguste kaitsel ning tugevat regulatiivset positsiooni rahvusvahelises kaubanduses, mõjub ELi toon sageli kaitsvana ja üleolevana (Baumler, 2019, 10). Seejuures ei arvestata piisavalt erinevate kultuurikontekstide ega erinevast ajaloolisest kogemusest tulenevate tõlgendustega (Baumler, 2019, 11).

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad on killustunud ja neil puudub ühtne sõnum. ELi liikmesriikidel on tihti vastuolulised huvid Venemaa suhtes, mis peegelduvad ka nende diplomaatilistes sõnumites. Selline ühtsuse puudumine vähendab EL-i sõnumite mõju. Selle valguses pole EL suutnud välja töötada strateegiat, et integreerida need sõnumid ühtseks, mistõttu toimub koordineerimine juhupõhiselt (Gygax 2020). Riik, mis saadab kõige vastuolulisemaid sõnumeid on Ungari. Aprillis 2022 teatas Orbán, et on valmis maksta Venemaa gaasi eest rublades, eirates Euroopa Komisjoni juhiseid (Mölder, 2022). 2024. aastal reisis Ungari välisminister Péter Szijjártó Moskvasse ja sõlmis uusi gaasilepinguid Gazpromiga, kuigi ELi seisukoht oli, et Euroopa peab vähendama sõltuvust Venemaa energiast. Samuti keeldus Ungari igasugusest sõjalisest abist Ukrainale (Euronews, 2024). Alates märtsist 2022 keelas ta relvade transiidi oma territooriumi kaudu ja ei panustanud ELi ühisesse abifondi (Szakacs, 2022). Diplomaatilises plaanis kohtus Orbán Putiniga 2023. aasta oktoobris Pekingis ja kasutas kohtumisel Moskva terminoloogiat „erioperatsioon” ja viitas, et Ungari soovib säilitada häid suhteid Venemaaga (Marrow & Liffey, 2023). Veelgi enam, 2025. aasta märtsis kutsus Orbán ELi tippkohtumist üles alustama läbirääkimisi Venemaaga, mis on

vastuolus ELi ametliku seisukohaga, et rahu saab sündida ainult Ukraina tingimustel (Gray, 2025). Teine riik, mis saadab vastanduvaid sõnumeid Euroopa Liiduga on Slovakkia. Alates Robert Fico peaministriks saamisest 2023. aasta lõpus, keeldus riik uutest sanktsioonidest Venemaa vastu ja teatas, et sõjalist abi Ukrainale enam ei anta (Hovet, 2023). Itaalias ekspeaminister Silvio Berlusconi süüdistas 2023. aastal Ukrainat sõja puhkemises (Camut, 2023). Siiski on oluline märkida, et tegemist ei olnud Itaalia ametliku valitsuse seisukohaga. Horvaatia president Zoran Milanović blokeeris Horvaatia sõdurite osalemise ELi sõjalise abi missioonil Ukraina toetuseks (EUMAM), väites, et see rikub põhiseadust ja toob Horvaatia liiga lähedale konfliktile (Sito-Sucic, 2022).

Üheks põhjuseks, miks Euroopa Liidu avalik diplomaatia pole Venemaa eduka, on ka see, et venelastel puudub ligipääs sõltumatule või Euroopa päritolu infoallikatele. Pärast täiemahulise sõja algust on Venemaa keelanud või tõkestanud ligipääsu suurele hulgale lääne infokanalitele. Juba 2022. aasta alguses blokeeriti Facebook, Instagram ja Twitter (nüüd nimega X), Meta kuulutati “äärmusorganisatsiooniks” ning suleti kümneid lääne uudisteplatvorme, sealhulgas Voice of America, BBC Russian ja Deutsche Welle. 2024. aasta juunis sulges Venemaa ligipääsu enam kui 80 Euroopa meediakanali kodulehele vastusena Euroopa Liidu sanktsioonidele (EEAS 2024). Selle tagajärjel ei ole keskmisel Vene internetikasutajal, kui ta ei kasuta virtuaalset privaatvõrku (VPN), võimalik jõuda Euroopa Liidu või sõltumatute lääne infoallikateni.

Tulenevalt vaba meedia blokeerimisest Venemaal, jõuab inimesteni vaid kodumaine, tugevalt riiklikult kontrollitud meedia, eeskätt televisioon. 80% Venemaa elanikkonnast saab oma info just sealt (Kari 2018). Seal domineerib Kremli ametlik narratiiv, mis kujutab Venemaad kui ümber piiratud kindlus, kes peab ennast kaitsma läänest tuleva hädaohu eest (Monaghan 2016). See haavatavustunne tuleneb minevikus kogetud sissetungidest, kus sissetungija on tulnud läänest. Näiteks sõda Napoleoniga, Natsi Saksamaaga ja külm sõda Ameerika Ühendriikide (USA) ja Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooniga (NATO) (Götz ja Staun, 2022, 484). Hirmu sisendamine elanikkonda tagab, et Vene riiki valitseva eliidi võim on legitiimne rahva silmis ning venelased aktsepteerivad kehva majanduslikku olukorda (Lipman 2015). Teise osana sellest narratiivist rõhutatakse, et Lääs üritab Venemaale peale suruda demokraatiat ning seeläbi lõhutakse Venemaa suveräänsust (Bugayova 2019). Näiteks tuuakse välja, kuidas Lääs üritab muuta venesõbralike riikide riigikorda ja vahetada sealsed juhid välja lääne sõbralike liidrite vastu (Götz ja Staun, 2022, 483).

Aastatepikkune Kremli propaganda on tekitanud olukorra, kus suure osa Vene elanikkonnast on arvamusel, et Euroopa Liit on silmakirjalik, vaenulik ja Venemaa suhtes pahatahtlik. Kui Euroopa Liidu delegatsioon või Brüsseli ametnikud sõna võtavad, eeldab automaatselt suur osa venelasi, et tegemist on väärinfoga. Tekkinud on usalduslõhe, mida ei suuda ületada ka kõige faktipõhisemad või selgemad sõnumid. Näiteks, kui EL kehtestas Venemaa vastu sanktsioonid ja mainis, et sanktsioonid ei ole suunatud tavainimeste vastu, ei uskunud venelased seda, sest infot peeti juba eos ebausaldusväärseks (Snegovaya, 2024).

Lisaks on Euroopa Liidu kommunikatsiooni ulatus piiratud. Näiteks kaks Venemaale suunatud X-i kontot nagu @EuinRussia ja @EUvsDisinfo, mis edastavad EL-i avaliku diplomaatia sõnumeid, omavad väga väikest jälgijaskonda. 2022. aasta märtsi seisuga oli kontol @EuinRussia umbes 14 700 jälgijat ja kontol @EUvsDisinfo 60 400 jälgijat (Nitoiu ja Pasatoi, 2023, 33). Seega ei suuda EL jõuda laiemate auditooriumiteni, rääkimata nende hoiakute muutmisest.

Täiemahuline invasioon Ukrainasse 2022. aasta veebruaris ei muutnud üksnes Euroopa Liidu ja Venemaa poliitilisi suhteid, vaid süvendas ka kõiki eelnevalt kirjeldatud kommunikatsioonitakistusi. Vaba meedia blokeerimine, kodanikuühiskonna mahasurumine ning Lääne institutsioonide järjepidev diskrediteerimine on loonud olukorra, kus EL-i sõnumid jõuavad üksnes piiratud auditooriumini. Seeläbi on muutunud veelgi ilmsemaks, et Euroopa Liidu olemasolevad avaliku diplomaatia strateegiad ei ole kohandatud suletud, repressiivse ühiskonna tingimustele. See kinnitab käesoleva uurimistöö hüpoteesi: EL-i avalik diplomaatia Venemaal ebaõnnestub, kuna see ei suuda tõhusalt vastanduda Kremli narratiividele ega kõnetada ühiskonda, mis ei jaga EL-i väärtusraamistikku.

1.4 Strateegiline kultuur

Strateegilist kultuuri on defineeritud, kui riigi poliitiliste liidrite ja eliidi poolt jagatud julgeoleku- ja sõjaliste küsimustega seotud narratiivide ja tõlgenduste süsteem, mis kujuneb välja ajaloo, geograafia ja kodumaiste traditsioonide mõjul (Bloomfield, 2012). See raamistik mõjutab, kuidas riigid tajuvad ohte ja reageerivad rahvusvahelistele sündmustele, suunates nende välis- ja julgeolekupoliitikat. Siiski on oluline täheldada, et strateegiline kultuur ei ole siiski lõplik ega kõikvõimas tegur, mis määrab riigi käitumist, vaid prisma, mille kaudu

riigijuhid maailmas toimuvat mõistavad (Götz ja Staun, 2022, 483). See seletab, miks erinevad riigid reageerivad rahvusvahelistele survele erinevalt (Evan, 2022, 70).

1.4.1 Erinevused Venemaa ja Euroopa Liidu strateegilises kultuuris

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia läbikukkumine ei tulene ainult diplomaatiliste operatsioonide kitsaskohtadest, vaid olulist rolli mängivad ka suured väärtuspõhised erinevused Venemaa ja EL-i strateegilises kultuuris.

Venemaa strateegiline kultuur on tihedalt seotud ajaloo, geograafia ja rahvusliku identiteediga, mis on kujunenud sajandite jooksul. Pole olemas Venemaad, mis oleks sündinud 1990. aastatel, vaid tegemist on riigiga, millel on pikad traditsioonid, mis ulatuvad vähemalt 13. sajandisse ja kaugemale (Puustinen, 2023, 2). Siiski olenemata pikast ajaloost on Venemaa oma olemuselt jäänud muutumatuks. Venemaa on algusest saati olnud autokraatlik riik, kus korrupsioon on olnud suur ja opositsiooni tegevus keelatud (Kari 2018). Läänt on Venemaal alates Peter I ajast näidatud ohuna (Duncan, 2005, 283). Sellest tulenevalt on Venemaal välja kujunenud messianistlik missioon, mille keskmes on regionaalne ekspansioon ja vene maailma väärtuste levitamine (Bergmann jt 2022). Venemaad nähakse kui kõrgema tsivilisatsiooni sõnumitoojat, kelle ülesandeks on Euroopa päästmine ja slaavi rahvaste ühendamise (Putin 2012). Sellest tulenevalt on Venemaal välja kujunenud hoiak, et patriootliku vaimu säilitamiseks on piirialadel väike sõda vajalik. Kommunisti ajal jätkus sama muster, ainult tsaariajast pärit missioon asendus kommunismi levitamisega. Tänapäeval toimib sarnane süsteem, riiki juhib autokraatlik juht, korrupsioon on väga kõrge, opositsiooni tegevus on keelustatud ning läänt nähakse ohuna Venemaa suveräänsusele (Kari 2018).

Euroopa Liit on esmajoonel keskendunud pehme jõu kasutamisele, eelistades diplomaatilisi ja majanduslikke vahendeid sõjalisele sekkumisele. Selline lähenemine tuleneb Euroopa ajaloolistest kogemustest, eriti Esimese ja Teise maailmasõja kohutavatest tagajärgedest. Selle tulemusel kujunes Euroopas arusaama, et rahvusvaheline koostöö ja konfliktide rahumeelne lahendamine on kontinendil stabiilsuse tagamiseks hädavajalik (Naider, 2010). Euroopa Liidu loomise peamine eesmärk oli tagada rahu ja stabiilsus, tuginedes ühistele demokraatlikele väärtustele ning koostööle (Luijckx, Reeskens, Sieben, 2022, 9). EL-i strateegilist kultuuri iseloomustab seega väärtuspõhine lähenemine, mis keskendub inimõiguste, demokraatia, võrdsuse ja õigusriigi kaitsmisele (Europa Component Library, 2025). Need põhimõtted

rõhutavad iga inimese õigust väärkusele ja võrdsele kohtlemisele, ühiskondlikku kaasatust ning seaduste ülimuslikkust. Kuna need väärtused on EL-i identiteedi keskmes, suunavad need ka liidu välispoliitikat, kus eelistatakse diplomaatilisi ja majanduslikke lahendusi sõjalise jõu kasutamise asemel (Naider, 2010).

Tulenevalt ajaloost on venelased harjunud monopoliga ning nende jaoks on tugev juht kõige olulisem (Puustinen, 2023, 4). Moskva tsaaririigi ja Vene Keisririigi ajal oli arusaam, et valitsejale andis võimu Jumal, seega oli juht rahva silmis absoluutne autoriteet (Kari 2018). Levis arusaam, et valitseja on eksimatu ja kui tehti viga olid need tingitud töötubade tegevusest ehk klassidest või struktuuridest, mis eksisteerivad valitseja ja rahva vahel ning, mille ülesanne on valitsejat toetada (Puustinen, 2023, 4). Töötubadesse on läbi sajandite kuulunud kirik, välja arvatud nõukogude ajal (Kari 2018). Kiriku ülesanne on edastada usulist sõnumit ja kinnitada inimestele, et kuigi hetkel on rasked ajad ja inimesed kannatavad, siis taevast ootab neid parem tulevik. Lisaks suunab kirik rahvast traditsioone austama ja kujutab Venemaad, kui traditsiooniliste väärtuste kaitsjat, samal ajal, kui lääs oma pärandit hülgab (Blackburn, 2021, 93). Põhjus, miks neil on vene rahvale nii suur mõju on see, et tulenevalt ajaloost on kirik alati venelaste jaoks väga oluline olnud. Tugeva juhi mentaliteet jätkus ka nõukogude ajal, rahvale sisendati, et juht teab paremini, mis on neile kasulik. Sama muster toimib Venemaal ka tänapäeval. Tulenevalt tugeva juhi mentaliteedist on venelastele omane kannatuste vooruseks muutmine. Venelased on läbi ajaloo näidanud hämmastavat võimet taluda kannatusi, pidades neid vajalikuks ohvriks riigi nimel. Näiteks on õigustatakse kannatamist lootusega, et tulevikus saabub parem aeg (Kari 2018).

EL-is domineerib vastupidine arusaam. Siin on üksikisiku õigused, väärkus ja seaduste ülimuslikkus keskseks väärtuseks. Riike juhivad kodanikelt demokraatlike valimiste tulemusel mandaadi saanud inimesed. Euroopa Liidus on otsuste vastuvõtmiseks vajalik liikmeriikide konsensus. EL eelistab tegutseda rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu, nagu Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) ja NATO, ning ei näe sõjalise jõu kasutamist esmase probleemi lahendusena (Biscop, 2010, 56). Julgeolekupoliitikas keskendutakse pigem ennetamisele ja koostööle, mille eesmärgiks on stabiilsuse tugevdamine ja tagamine Euroopa Liidu naabruses (Lavenex, 2004).

Kui Euroopa Liidus on demokraatia üks põhialustest, siis Venemaal seostatakse seda negatiivsete emotsioonidega ja usutakse, et see tekitab Venemaal kaose. Kõige viimane näide

kaosest leidis aset peale Nõukogude Liidu lagunemist (Rumer & Skolsky, 2020, 5). Kuigi Venemaa muutus demokraatlikuks, kehtestati sõnavabadus, mõeldi NATO-ga liitumise üle ja läänt ei nähtud enam ohuna, polnud vene inimesed rahul (Kari 2018). Neil oli rahaliselt väga raske ja nad tundsid, et nende identiteet on kadunud ja lääne kultuur hakkas ennast Venemaale peale suruma (Duncan, 2005, 278). See periood muutis demokraatia venelaste mõistuses halvaks ja koledaks sõnaks. Näiteks Levada Keskuse poolt läbi viidud uuringute tulemused näitasid, et 1994. aastal arvas 75% vastanutest, et Nõukogude liidu lagunemisest oli rohkem kahju kui kasu. 1998. aastal hakkas sõna demokraatia venelaste arvates sarnanema sõna kaosega. Kui Venemaa praegune president Vladimir Putin võimule tuli, tundsid venelased, et Putin päästis nad suurest kaosest (Kari 2018).

Veel üks tugev eripära Euroopa Liidu ja Venemaa vahel on, et EL-i kuuluvad riigid on omistanud ja hukka mõistnud oma esivanemate sõjakuriteod. Näiteks EL-i liikmesriik Saksamaa tunneb sügavat kahetsust Adolf Hitleri kuritegude pärast ja on seisukohal, et midagi sellist ei tohi enam kunagi juhtuda. Lisaks on Saksamaal oma ajaloo tõttu militarismivastasel seisukohal, eelistades sõjalise sekkumise asemel diplomaatilisi lahendusi (Biscop, 2010, 57). Samal seisukohal on ka Prantsusmaa ja kunagine EL-i liikmesriik Inglismaa, kes on küll sõjalise jõu kasutamisel olnud paindlikumad ning seega võtnud aktiivsemalt osa sõjalistest operatsioonidest väljaspool Euroopat, kuid isegi nende tegevus on olnud piiratud, kuna EL-i üldine lähenemine eelistab diplomaatilisi lahendusi. Venemaal aga ei räägita Stalini käsul täide viidud kuritegudest ja aina vähem venelasi teab sellest (Kari 2018). Näiteks 2012. aastal läbi viidud küsitluses Levada Keskuse poolt leiti, et vaid pooled vene elanikest pidasid Stalini Suurt terrorit poliitiliseks kuriteoks (Levada Keskus 2012). 2017. aastal oli see langenud 39% peale. Teises Levada 2017. aasta uuringus, kus venelastel paluti nimetada 10 kõige olulisemat inimest maailma ajaloos, nimetas 38% vastanutest Stalini (Levada Keskus 2017). Seega on venelaste kollektiivsesse mällu jäänud ettekujutus Stalinist kui tugevast juhust, mitte kurjategijast (Kari 2018)

2. Metoodika

Käesolevas peatükis antakse ülevaade lõputöö metoodikast. Täpsemalt, millist andmete kogumise ja analüüside meetodit kasutati uurimistöö läbiviimisel. Lõputöö on kirjutatud teemal Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas. Autor valis selle teema, et uurida, milliseid avaliku diplomaatia strateegiaid kasutab Euroopa Liit Venemaal ja analüüsida, kui edukad on need operatsioonid olnud. Lõputööd läbi viies tugineti uurimisküsimustele: „Milliseid avaliku diplomaatia operatsioone viib Euroopa Liit Venemaal läbi peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas?” ja „Miks Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonid ebaõnnestuvad Venemaal ja mida me saame nendest praegu õppida?”. Tuginedes uurimisküsimustele antakse töö empiirilises osas ülevaade ELi strateegilistest kommunikatsiooni ja diplomaatilistest tegevustest Venemaal pärast 2022. aasta veebruari, käsitledes operatsioonide sisu, sihtrühmi ning peamisi sõnumeid, mida Euroopa Liit Venemaa elanikkonnale edastab. Lisaks analüüsitakse, millised tegurid, sealhulgas autoritaarne riigikord, kontrollitud meediaruum, ühiskondlikud hoiakud ja Venemaa sisepoliitilised piirangud, on kujunenud peamisteks takistusteks ELi diplomaatilistele jõupingutustele. Samuti tuuakse esile, kuidas ELi senine avaliku diplomaatia lähenemine, sealhulgas selle monoloogiline kommunikatsioonistiil ja vähene kohandumine sihtriigi eripäradega, on mõjutanud nende operatsioonide tõhusust ja usaldusväärsust Venemaa elanikkonna silmis. Autori uurimistöö eesmärgiks on ka anda suuniseid, kuidas Euroopa Liit peaks oma avaliku diplomaatia strateegiat Venemaal muutma, et tulevikus läbi viidud operatsioonid tooksid oodatud tulemusi.

2.1 Juhtumi valik

Uurimistöö juhtumiteks on Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonid Venemaal, mida teostavad Euroopa välisteenistus ja Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsioon, mis viidi läbi ajavahemikus märts 2022 kuni aprill 2025. Need sobivad juhtumina Euroopa Liidu avaliku diplomaatia läbikukkumise põhjuste analüüsimiseks Venemaal, sest need võimaldavad uurida, kuidas ELi strateegiad toimivad vaenulikus, tugevalt kontrollitud meediaruumiga ja suletud keskkonnas nagu Venemaa Föderatsioon. Juhtum avab võimaluse analüüsida, kuidas autoritaarne režiim suudab piirata või neutraliseerida väljaspoolt tulevaid sõnumeid ning millised struktuurid, kultuurilised ja poliitilised takistused mõjutavad avaliku

diplomaatia edukust. Samuti võimaldab see juhtum hinnata, mil määral ELi kommunikatsioonistrateegiad on kohandatud sihtriigi eripäradele ning milliseid järeldusi saab teha tulevikustrateegiate tõhusamaks muutmiseks sarnastes poliitilistes oludes.

2.2 Andmete kogumise viisid

Uurides Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonide läbikukkumise põhjuseid Venemaal peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas on rakendatud mitmekülgset andmekogumismeetodit, et tagada põhjalik ülevaade võimalikult suurest hulgast põhjustest. Andmete kogumise esmaseks etapiks oli vaatluse läbiviimine Euroopa välis teenistuse ja Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni kodulehel. Vaatluse objektideks valiti just nende kahe organisatsiooni kodulehed põhjusel, et need organisatsioonid viivad ellu Euroopa Liidu avalikku diplomaatiat Venemaal ja organiseerivad Euroopa Liidu välis- ja julgeolekupoliitikat. Vaatluse eesmärgiks oli saada ülevaade, milliseid avaliku diplomaatia meetodeid Euroopa Liit kasutab Venemaal elavate inimeste mõjutamisel. Vaatluse käigus uuriti kodulehtede kasutajakogemust ehk autor vaatles, kuidas on veebilehed ülesse ehitatud, kuidas seal infot edastatakse ja kui tihti. Lisaks analüüsis autor veebilehtedel olevaid pressiteateid, publikatsioone, blogipostitusi, meediagaleriid ja kampaaniaid, et uurida, milliseid sõnumeid Euroopa Liit tahab edastada Venemaa elanikele. Veel kogutakse veebilehtedelt andmeid selle kohta, kuidas on ELi avaliku diplomaatia operatsioonid on muutunud peale 2022. aastat.

Andmete kogumise teiseks etapiks oli intervjuude läbiviimine. Intervjuud viidi läbi nelja valdkonna eksperdiga, kes kõik esindasid erinevaid ekspertiise. Selleks, et intervjuud andev isik oleks usaldusväärne, pidi tal kas olema töökogemus ELi institutsioonides, liikmesriikide välisministeeriumides või diplomaatilistes esindustes või mõnes rahvusvahelises organisatsioonis, mis keskendub rahvusvahelistele suhetele ja diplomaatiale või omama sügavaid teadmisi Venemaa meediakeskkonnast ja sisepoliitilistest oludest. Selleks, et tagada põhjalik ja kallutamata aurusaam käsitletavast temast, võeti intervjuueeritavad erinevatest akadeemilistest valdkondadest. Seega tulenevalt nendest kriteeriumidest valis autor intervjuudes osalema järgmised inimesed: Anonüümne Euroopa Liidu ametnik; Gert Antsu, kes on diplomaat ja Eesti Idapartnerluse erivolitusega esindaja; Sanshiro Hosaka, kes on Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teadur ja töötas Kaheksa grupis (G8), praegune Seitsme grupp (G7) globaalse partnerluse programmis; Joanna Szostek, kes on vanemlektor

Glasgow Ülikoolis, ta uurimisteemadeks on poliitiline kommunikatsioon, strateegilised narratiivid ja Venemaa sise- ning välispoliitika. Intervjuude eesmärgiks oli saada sügavam arusaam Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiatest Venemaal ja nende ebaõnnestumise põhjustest. Intervjuude käigus esitas autor oma seniste leidude põhjal järeldused, mis tulenesid autori läbi viidud vaatlustest ja uurimistöö teoreetilisest osast, ning palus intervjuueeritavatel anda täiendavaid selgitusi ja põhjendusi. Intervjuude küsimustes keskenduti aspektidele nagu kuidas on EL-i strateegiad üles ehitatud ja milliseid eesmärke nendega tahetakse saavutada. Lisaks uuriti kommunikatsioonikanalite ja -meetodite kasutamise kohta ning tegurite kohta, mis takistavad nende toimimist (vt Lisa 1). Lisaks senistele leidudele ja teoreetilisele raamistikule paluti intervjuueeritavatel pakkuda soovitusi, kuidas EL saaks oma avaliku diplomaatia strateegiaid tulevikus tõhusamaks muuta.

Ajaraamistik, millele töös keskendutakse on märts 2022 kuni aprill 2025. Autor valis selle ajavahemiku, kuna sel perioodil oli võimalik vaadelda, kuidas Euroopa Liidu avalik diplomaatia muutus tulenevalt sellest, et Venemaa sulges infokanalid, mida EL kasutas oma sõnumite levitamiseks. Selline lähenemine aitas koguda kontekstipõhist infot ja aitas kinnitada varasemaid autori iseseisvaid uurimistulemusi. Andmete kogumiseviis vastas teaduseetika põhimõtetele põhjusel, et intervjuudes osalemine oli vabatahtlik ja intervjuueeritaval oli võimalik jääda anonüümseks. See tähendab, et autori uurimistöös ei oleks avaldatud intervjuueeritava nime, ametinimetust ega muid isikut tuvastada võimaldavaid andmeid. Selline lähenemine tagas, et uuring viidi läbi kooskõlas akadeemilise eetika ja vastutustundliku uurimistegevuse põhimõtetega, vältides osalejatele võimaliku kahju tekitamist ja austades nende õigusi ning privaatsust.

2.3 Andmete analüüs

Andmete analüüsimiseks kasutas autor kvalitatiivset sisuanalüüsi. Vaatluse käigus kogutud andmeid analüüsiti järgnevalt, esmalt analüüsis autor kõiki EEASi ja Euroopa Liidu delegatsiooni kodulehel olevaid pressiteateid, kõnesid, blogisid ja intervjuusid, mis olid avaldatud vahemikus märts 2022-aprill 2025. Analüüsi käigus uuriti, mis on peamised sõnumid, mida seal üritatakse edastada Venemaa elanikkonnale. Teiseks, autor analüüsis kodulehel olevat muud infot, näiteks, millised on Venemaa kodanike reisimise ja õppimise võimalused Euroopa Liidus, milliseid Euroopa Liidu programme viiakse Venemaal läbi, mis on mõeldud tavakodanikele. Kolmandaks analüüsis autor veebilehtedel oleva informatsiooni

põhjal, milliseid avaliku diplomaatia operatsioone Euroopa Liit Venemaal kasutab. Viimasena analüüsis autor, kas avaliku diplomaatia strateegiad, mida EL Venemaal on ühepoolsed teavitustegevused või soovivad luua dialoogi Venemaa elanikega. Selleks uuris autor, millised olid kodulehtedel olevate avalduste sõnakasutus ja kas veebilehel oli funktsioone, mille läbi saaksid Venemaa elanikud kommenteerida või avaldada arvamust ELi postituste peale.

Intervjuude analüüsimisel transkribeeriti esmalt intervjueeritavate vastused ja üritati nende vahel leida ühisosa. Kui keegi vastanutest jäi täielikult eriarvamusele, toodi ka see analüüsis välja. Analüüsi käigus toodi ka välja sarnasusi intervjueeritavate vastuste ja töö teooria osa ning vaatluse vahel. Esimeses osas analüüsiti, kuidas eksperdid mõistavad ELi avaliku diplomaatia struktuuri ja eesmärke Venemaa suunal. Selle jaoks otsiti transkriptsioonidest välja, kuidas erinevad intervjueeritavad kirjeldavad ELi avaliku diplomaatia operatsioone ja milliseid nendest nad peavad kõige nähtavamaks. Lisaks keskenduti ka sellele, kui ühtseks peavad intervjueeritavad Euroopa Liidu avaliku diplomaatia sõnumeid ja mis täpselt on need ebakõlad. Esimeses osas toodi ka transkriptsioonidest välja, kuidas kirjeldavad intervjueeritavad, kas ELi kommunikatsioonistiil on pigem monoloogiline või esineb ka dialoogi vastaspoolega. Lisaks toodi välja selged põhjused, miks intervjueeritavad nii arvavad. Teises osas keskenduti sellele, kuidas Venemaa elanikud neid sõnumeid tajuvad ning millised takistused mõjutavad nende vastuvõttu. Selle jaoks analüüsiti transkriptsiooni ja otsiti esmalt välja kohad, kus intervjueeritavad selgitavad, kui edukana nad näevad Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioone. Seejärel liiguti transkriptsioonide juures edasi põhjuste juurde, miks avalik diplomaatia pole hetkel soovitud tulemusi toonud. Seal käigus üritati luua seoseid intervjueeritavate vastuste vahel ja kui toodi välja sarnased vastused, rõhutati seda ka analüüsis. Kolmandas osas toodi esile ettepanekud ja hinnangud võimalikele muudatustele, mis võiksid suurendada avaliku diplomaatia tõhusust. Selle jaoks otsiti transkriptsioonis välja kõik kohad, kus räägiti, mis võiksid olla võimalikud lahendused, kuidas muuta Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonid tõhusamaks, kinnises ühiskonnas nagu Venemaa.

2.4 Uurimuse piirangud

Vaatlusandmete kogumine Euroopa Liidu välisteenistuse ametlikult veebilehelt oli tehniliselt lihtne ja informatsioon oli kergesti kättesaadav. Vajalikud dokumendid, pressiteated ja teavituskampaaniad olid avalikud. Intervjuude läbiviimine osutus aga märgatavalt keerulisemaks. Esiteks oli sobivate ekspertide leidmine ajamahukas, kuna autoril puudusid

eelnevad otsesed kontaktid valdkonnas. Teiseks ei saanud mitmed potentsiaalsed intervjueritavad ajapuuduse tõttu uuringus osaleda. Kolmandaks võttis sobivate aegade kokkuleppimine nendega, kes olid valmis osalema, sageli kaua aega intervjueritavate tiheda graafiku tõttu.

3. Analüüs

Uurimistöö raames teostatava analüüsi käigus viiakse läbi veebilehtede vaatlused ja neli ekspert intervjuud. Töö järeldused konstrueeritakse vaatlustelt ja intervjuude käigus saadud informatsiooni kombineerimisel teoreetiliste teadmistega.

3.1 Vaatlus

Järgnevates alapeatükkides antakse ülevaade Euroopa välis teenistuse ja Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni kodulehtede ülesehitusest. Lisaks käsitletakse peamisi strateegiaid ja sõnumeid, mida EL Vene avalikkusele edastab, samuti arutletakse, kas kommunikatsioon on valdavalt monoloogiline või Euroopa Liit üritab luua dialoogi vene elanikega.

3.1.1 Euroopa välis teenistuse kodulehe ülesehitus

Euroopa välis teenistuse ametlik koduleht on selgelt struktureeritud ja seda on lihtne kasutada. Kodulehel antakse ülevaade EEAS-i tegevusvaldkondadest ja süstemaatiline ülevaade Euroopa Liidu tegevusest väljaspool Euroopat. Veebilehel on ka tõlkefunktsioon, kus kasutaja saab muuta veebilehe keelt. Valida saab kõigi Euroopa Liidu ametlike keelte vahel. Tõlkefunktsiooni kõrval paikneb otsingufunktsioon, mis hõlbustab informatsiooni või dokumentide leidmist (EEAS koduleht 2025).

Täpsemalt annab veebileht põhjaliku info EEAS-i üldisest toimimisest, organisatsiooni loomisest, struktuurist ning selle rollist ELi välis- ja julgeolekupoliitika kujundamisel ja rakendamisel. Seal väljastatakse ka teavet kõrge esindaja/Euroopa Komisjoni asepresidendi (HR/VP) pädevuste ja ametiaja kohta. Rubriik „Euroopa Liit maailmas” keskendub ELi ülemaailmsele tegevusele, sealhulgas diplomaatilistele esindustele, sõjalistele ja tsiviilmissioonidele ning erinevatele piirkondlikele poliitikatele. Lisaks kirjeldatakse seal, millisel moel EEAS osaleb rahvusvaheliste kriiside reguleerimises, julgeoleku- ja kaitsepoliitikas, kliimadiplomaatias, inimõiguste kaitses, rändeküsimustes. Kodulehel on ka uudisteportaal, mis koondab uudised, pressiteated, aruanded, fotod ja videod, mida EEAS postitab oma veebilehele. Seda osa veebilehest uuendatakse pidevalt. Keskmiselt ilmuvad seal

üle päeva uued postitused EEASi kommunikatsiooni tiimi poolt. Seal on ka eraldi otsingumootor, mis lihtsustab veebilehe külastajatel vanemate postituste leidmist. Näiteks on võimalik valida teemade vahel, mis riiki või projekti/programmi uudises mainitakse ja millal see postitati. Lisaks on kodulehelt võimalik informatsiooni saada ka EEAS-is töötamise, praktikate, hangete ja toetustega seotud võimalustest (EEAS koduleht 2025).

Lehel on ka sektsioon „Esiplaaniil” kus on esile toodud hetkel kõige olulisemaid sündmused, uudised ja ELi tegevused. Näiteks reklaamitakse seal Süüria teemalist konverentsi ja algatust #SeisaUkarianaga. Kodulehel on ka pilt HR/VP-st Kaja Kallasest ja tema sotsiaalmeedia kontode nimed. Sellest allpool kuvatakse viimati avaldatud uudiseid, näiteks raporteid, intervjuusid, arvamuskirjeldusi ja fotosid konverentsidelt. „Fookuses” sektsioonis on eraldi välja toodud 4 kõige olulisemat, uutist, raportit või kõnet. Esilehel on audiovisuaalne galerii, kus on ülesse laetud videod konverentsidest ja kõnedest. Lehel on ka otsingumootor, kus on võimalik valida erinevaid märksõnu nagu näiteks riik, operatsiooni tüüp, teema, et uurida EU poliitikate kohta. Seal kõrval on esile toodud erinevad kampaaniad ja uudised. Sealt allpool on erinevad publikatsioonid, mis on hiljuti avaldatud ja seal kõrval kalender. Kodulehel jagatakse informatsiooni ka lähitulevikus aset leidvate ürituste ja konverentside kohta. Lisaks on kajastatud erinevad EU tegevused Euroopa kontinendil ja väljaspool. Näiteks, kuidas EU saadikud käisid Indias koole külastamas. Lehe all on esile toodud erinevad EEAS-i sotsiaalmeedia kanalid ja veebilehe külastajatel on võimalik lisada ennast uudiskirja saajate listi. Lehe kõige alumine osas on kirjas, et tegemist on Euroopa Liidu veebilehena ja lingid teiste EU institutsioonide kodulehtedele nagu Euroopa Liit, Komisjon ja Parlament (EEAS koduleht 2025).

3.1.2 Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni kodulehe ülesehitus

Euroopa Liidu delegatsioon Venemaa Föderatsioonis on EEAS-i ametlik esindus Moskvast. Selle koduleht on sarnaselt ülesse ehitatud EEASi omaga. Suurim erinevus kahe veebilehe vahel on see, et Vene delegatsiooni veebileht keskendub eeskätt ELi ja Venemaa suhetele. Kogu koduleht on kättesaadav nii inglise kui ka vene keeles, mis võimaldab ka ainult vene keelt valdavatel inimestel veebilehelt vajalikku teavet saada.

Veebilehel antakse ülevaade delegatsiooni rollist ja ülesannetest ning tutvustatakse suursaadikut, kelleks on hetkel Roland Galharague. Lisaks antakse kodulehel infot, millised on hetkel EU ja Venemaa suhted. Kodulehel olev info selgitab, et alates 2014. aastast on suhted

olnud keerulised, eriti pärast Krimmi ebaseaduslikku annekteerimist ja järgnevat täiemahulist rünnakut Ukraina vastu 2022. aastal. Lisaks kirjutatakse seal Venemaa vastastest sanktsioonidest ja antakse teada, et varasemad koostöövormid EU ja Venemaa vahel on peatatud. Suur osa lehe sisust on pühendatud praktilisele infole, mis on suunatud nii Venemaal viibivavatele või sinna reisida plaanivatele ELi kodanikele kui ka venelastele, kes soovivad ELi territooriumile reisida või seal õppida. „Reisimine ja õppimine” rubriigi all on informatsioon Schengeni viisanõuete, ajutiste viisanõuete muudatuste, õppeprogrammide ja stipendiumivõimaluste kohta. Kuna formaalne koostöö on peatatud, siis info on tihtilugu piiratud või rohkema info saamiseks suunatakse teistele Euroopa Liidu veebilehtedele. Sektsioon „Konsulaarkaitse“ selgitab, kuidas ELi kodanikud peaksid kriisiolukorras toimima. Sektsioonis „Võimalused” jagatakse teavet hangete kohta ja tuuakse näiteid, milliseid teenuseid delegatsioon ise aeg-ajalt sisse ostab. Seal antakse ka ülevaade võimalikest töövõimalustest delegatsioonis. Vaatluse hetkel ei olnud kodulehel ühtegi aktiivset töökuulutust. Sama kehtib ka sektsiooni „Oksjon“ kohta. Seal on info delegatsiooni oksjonite kohta, kus müüakse näiteks autosid ja kontoriseadmeid, kui delegatsioon neid enam ei vaja. Kodulehel on ka meediasektsioon. See toimib samamoodi nagu EEASi oma. Seal kajastatakse aktuaalseid uudiseid, pressiteateid ja blogipostitusi, mis tihti puudutavad Venemaa ja ELi suhteid, Ukraina sõda või laiemalt Euroopa julgeolekuolukorda. Keskmiselt postitatakse sinna uudiseid kaks korda nädalas, kuid võib ka juhtuda, et mõni nädal ei postitata midagi (Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni koduleht, 2025).

Kodulehe esilehel on ka sektsioon „Esiplaani”, kus on esile toodud näiteks peagi toimuv konverents ja EU vastus Venemaale pärast Ukraina täiemahulist invasiooni. Lehel on ka välja toodud viimati avaldatud uudised, pressiteated ja kõned. Sektsiooni „publikatsioonid” all on avaldatud eelmise HR/VP Josep Borrelli avaldatud raamat „Euroopa kahe sõja vahel” ja infoleht, mis tutvustab Euroopa CSDP operatsioone. Nende kõrval on sektsioon „Fookuses”, kus on välja toodud näiteks eelmise HR/VP Josep Borrelli blogipostitused ja artikkel, mis räägib Butcha vabastamisest. Esilehel on ka audio-visuaalne galerii, kus on esitatud erinevad videod. Näiteks on seal video pealkirjaga „Kui Venemaa tahaks rahu...” ja „Miks Euroopa valimised on olulised”. Selle all on sektsioon pealkirjaga „esiletõstetud sisu”, seal on esindatud erinevad Euroopa Liidu kampaaniad näiteks #seisainimõigustest ja #meiehälloeb2023. Seal kõrval on kalender eesseisvate üritustega. Lehel on ka kajastatud uudised peakontorist Brüsselist. Näiteks on seal viide loole EU ja Austraalia 25 aasta pikkusest koostööst. Kodulehel on esitatud ka delegatsiooni kontaktandmed ja aadress, lisaks on seal

võimalik panna ennast kirja uudislehe saajate hulka. Nagu ka EEASi ametlikul kodulehel on ka siin lingid teiste EU institutsioonide kodulehtedele nagu Euroopa Liit, Komisjon ja Parlament (Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni koduleht, 2025).

3.1.3 Peamised sõnumid

Üks peamine sõnum, mida Euroopa Liit edastab on, et Ukrainal on õigus oma suveräänsust kaitsta ja Venemaa ei austa rahvusvahelist õigust. EL väidab, et Venemaa sõjategevus on ebaseaduslik ja provotseerimata agressioon, mis rikub ÜRO hartat ja ohustab Euroopa julgeolekut. Samuti kasutatakse Venemaa suunal sageli väljendeid nagu „agressioon“, „ülekohtune ja provotseerimata sõda“, „rahvusvahelise korra õõnestamine“ (EEAS koduleht 2022b). Sellega tahetakse jõuliselt kinnitada, et EL toetab rahvusvahelise õiguse põhialuseid ning seisab Ukraina suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse eest. Näiteks sõja kolmandal aastapäeval avaldasid ELi delegatsioonid avalduse, milles mõistsid hukka Venemaa „õigustamatu täiemahulise sissetungi“ ja rõhutasid Ukraina vastupanuvõimet. Samas avalduses rõhutati, et "Venemaa tõestas, et teda ei saa usaldada... Ta rikub rahvusvahelist õigust..." (ELi delegatsiooni pressi- ja teabeteenistus Tadžikistanis, 2025). Teine näide sellest on Ursula von der Leyeni kõne, mis pandi ülesse ka EEAS-i kodulehele, kus ta väidab, et Ukraina on valinud demokraatia ja Euroopa tee ning hoolimata Venemaa agressioonist jääb ta sellele kindlaks. Euroopa Liit toetab Ukrainat tugevalt nii rahaliselt kui poliitiliselt ja aitab kaasa selle püüdlustele liituda EL-iga. Venemaa ei ole suutnud murda Ukraina tahet olla vaba ja demokraatlik riik (Euroopa Komisjoni koduleht, 2023).

Teine peamine sõnum, mida Euroopa Liit läbi EEASi kodulehele postitatud uudiste, pressiteadete ja intervjuude edasi annab on, et nad mõistavad Venemaa tegevuse Ukrainas hukka. Lisaks Euroopa Liit tõmbab selge joone „Putini režiimi“ ja „Vene kodanike“ vahel. EL-i ametlike esindajate, eriti eelmine HR/VP Josep Borrell on oma väljaütlemistes pidevalt välja toonud, et Euroopa Liit ei pea vaenlasteks Vene kodanikke ega süüdistada neid sõja puhkemises, vaid sõja eest vastutab Venemaa poliitiline eliit. Seda joont rõhutatakse nii mõlemal kodulehel avaldatud pressiteadetes, kui ka intervjuudes. Näiteks 2024 aasta aprilli kõnes kordas Borrell, et EL ega Ukraina ei ole "sõjas vene rahvaga" ja et "meil pole midagi vene rahva vastu" (EEAS koduleht, 2024). Teine näide sellest on Borelli intervjuu ajalehega Meduza, kus ta ütleb venelastele otse, et kui nad tunnevad majanduslikku valu, siis "sanktsioonide tagajärgedes tuleb süüdistada Venemaa valitsust", kuna ELi meetmed on suunatud Kremli eliidile ja

sõjamasinatele (EEAS koduleht, 2022a). Selline sõnum peaks veenma Vene avalikkust, et sanktsioonid ja poliitiline surve ei ole suunatud igapäevaste inimeste vastu, vaid on reaktsioon Kremlis tehtud otsustele. Vastav retoorika eesmärk võib olla lükata ümber Vene valitsuse narratiivi, mille kohaselt „Lääs on vaenulik Venemaa rahva suhtes“.

Kolmas peamine sõnum on, et Euroopa Liit seisab inimõiguste ja demokraatia eest ning toetab Vene kodanikuühiskonda. EL on oma sõnumites pidevalt toonitanud, et sanktsioonid ei ole suunatud tavaliste inimeste vastu, vaid mõeldud tekitama poliitilist ja majanduslikku survet Kremlile. Samaaegselt rõhutatakse Euroopa Liidu valmisolekut toetada Vene inimõiguste kaitsjaid, sõltumatuid ajakirjanikke, demokraatlikke institutsioone ja neid, kes seisavad sõja vastu. Mitmes ametlikus pöördumises (nt pressiteated seoses ajakirjanik Maria Ponomarenko, opositsionääri Vladimir Kara-Murza ja Aleksei Navalnõi juhtumitega) on nõutud vangistatud või tagakiusatud inimeste vabastamist, märgitud ära kohtuprotsesside ebaõiglasel asjaolud ning juhitud tähelepanu repressiivsetele seadustel (ELi delegatsiooni Viinis asuvate rahvusvaheliste organisatsioonide juures koduleht, 2023). 2025. Aasta märtsis avaldati EEASi kodulehel uudis, kus kritiseeriti Maria Ponomarenko väärkohtlemist vanglas vanglatöötajate poolt, mis viis naise enesetapu katse äärele. Avalduses märgiti, et tegemist on järjekordse näitega, kuidas Vene režiim eirab inimõiguseid ja kohtleb poliitvange ebainimlikult (ELi esinduse pressiteenistus Venemaal, 2025).

Vaadates, kui järjepidevad Euroopa Liidu sõnumid olnud on, siis on näha, et kaks sõnumit on vaatlusperioodi vältel jäänud muutumatuks. Nendeks on, et Ukrainal on õigus oma suveräänsust kaitsta ja Venemaa ei austa rahvusvahelist õigust ning EL mõistab venemaa tegevuse Ukrainas hukka. Täiemahulise invasiooni alguses, aastatel 2022-2023 toodi pressiteadetes ja uudistes rohkem välja, et EL tõmbab selge joone „Putini režiimi“ ja „Vene kodanike“ vahel. Peale 2023. aastat mainiti küll seda postitustes, aga harvemini. Euroopa Liit keskendus rohkem kodanikuühiskonna toetamisele. EL hakkas oma avaldatud postitustes sagedamini esile tooma Venemaa kodanikuühiskonda ja aktiviste, kes kritiseerisid ja astusid vastu Venemaa Valitsusele ja autoritaarsele režiimile.

3.1.4 Kanalid

Vaatluse käigus tuvastati, et peamine avaliku diplomaatia tööriist on EEAS-i koduleht ja Euroopa Liidu Venemaa delegatsiooni koduleht. Nende peale on kokku koondatud oluline informatsioon Venemaa elanikele. Lisaks on nende kodulehtede pealt võimalik edasi liikuda teistele Euroopa Liidu kodulehtedele või sotsiaalmeedia kanalitele, mis töötavad samuti kui tööriistad Euroopa Liidu avaliku diplomaatia edastamiseks. Üks näide sellest on EUvsDisinfo. Mõlemad veebilehed edastavad aktiivselt uudiseid, pressiteateid Venemaa ebaseadusliku tegevuse kohta. EL-i Venemaa delegatsiooni kodulehe on ka põhjalik info Venelastele, kes tahavad Euroopasse reisida või seal õppida. Oluline erinevus nende kahe kodulehe vahel on, et EEASi kodulehte on võimalik ainult vaadata Euroopa Liidu liikmesriikide ametlikes keeltes. Seega, kui venekodanik neid keeli ei valda, ei ole talle seal olev info kättesaadav. Euroopa Liidu Venemaa delegatsiooni koduleht on lisaks saadaval ka vene keeles, seega saavad seda kasutada ka venelased, kes ei valda võõrkeeli.

Kuigi Delegatsiooni ametlik veebileht ei paku interaktiivseid kommentaariumivõimalusi, suunatakse inimesed sageli edasi sotsiaalmeediaplatformidele (Facebook, Twitter/X ja Telegram). Neis kanalites on võimalik kaksikstrateegia: ühelt poolt postitab EL oma seisukoha, teiselt poolt on võimalik inimestel postituste alla kommenteerides ja oma arvamust avaldada või postitust jagada. Kuigi Venemaal on paljud lääne sotsiaalmeediaplatformid piirangute all, mis vähendab nende kanalite kättesaadavust, on siiski need kättesaadavad VPNi kasutades. Lisaks kasutab EL ka selliseid sotsiaalmeedia platvorme nagu Telegram, mis on Venemaal kättesaadav.

EL peab strateegiliselt oluliseks võidelda ka Vene valitsuse poolt levitatava väärinfo ja narratiividega. EEASi poolt koordineeritav EUvsDisinfo projekt (East StratCom Task Force) on siin keskne, see kaardistab ja paljastab Kremli-meelseid valeväiteid, avaldades infomaterjale mitmes keeles, ka vene keeles. Tegu on mahuka andmebaasiga, mis kogub „pro-Kremli“ väidetavaid eksitavaid narratiive ning lükkab need faktipõhiselt ümber, julgustades nii Vene avalikkust kui ka laiemat rahvusvahelist üldsust kriitiliselt mõtlema. EL-i sõnum on, et Venemaa riiklik propagand on osa sõjalisest strateegiast, mille eesmärk on mõjutada avalikku arvamust väärinfo abil.

EL kasutab avaliku diplomaatia strateegiana ka erinevaid haridus- ja teadusprogramme. Vaatamata poliitilisele olukorrale on siiski Vene kodanikel võimalik tulla ELi õppima läbi ELi rahastatud programmide nagu näiteks Erasmus+. Siiski on oluline märkida, et programmides saavad osaleda ainult üksikisikud (nt Vene tudengid ja teadlased). Peale Venemaa invasiooni Ukrainas 2022. Aastal ei tee Euroopa Liit enam koostööd asutustega, mis teevad koostööd Venemaa riiklike asutustega. Suured koostööraamistikud, nagu Erasmus+ partnerlus Vene riiklikult rahastatud ülikoolidega või ühised teadusprogrammid (Horizon Europe), on peatatud või suletud. Sellega tahetakse näidata, et EL on endiselt avatud Vene noortele, kes tahavad õppida Euroopas. Kõik teised ametlikud koostööprogrammid, mis varem hõlmasid riiklikke Vene asutusi (nt piiriülesed projektid, keskkonnaprojektid, kultuurikoostöö) on samuti lõpetatud. EL sõnum on, et kohesed sanktsioonid ja koostöö peatamine on otsene vastus agressioonile.

3.1.5 Euroopa Liidu kommunikatsioonistiil

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad on valdavalt monoloogilised. Peamised ELi avaliku diplomaatia kanalid EEASi ja Euroopa Liidu Venemaa Delegatsiooni veebilehed koosnevad ülekaalukalt ametlikest avaldustest, pressiteadetest, intervjuudest ELi tippametnikega ja nende blogipostitustest. Need kõik edendavad vaid ühepoolset suhtlust. Vene inimestel on võimalik Euroopa Liidu avaldusi lugeda, kuid nad ei saa kuidagi nendele reageerida või avaldada oma arvamust. Avaldatud tekstid on sageli äärmiselt formaalsed ja sõnastatud kolmandas isikus, andes teada: „EL mõistab hukka...“, „EL nõuab...“, „EL toonitab...“.

Üks väheseid viise, kuidas vene elanikud saavad kaasa rääkida on EEASi sotsiaalmeediakanalid, jättes postituste alla kommentaare. Kuna Euroopa Liit pakub ka vene tudengitel minna läbi Erasmuse programmi Euroopasse õppima, peaksid ka selle raames toimuma seminarid, kus on osalejatel võimalik küsimusi küsida. Delegatsiooni kodulehel on aga näha, et viimane seminar toimus 27. oktoobril 2022. Euroopa Liidu Delegatsioon korraldab ka Venemaal Euroopa keeltepäeva, mis on üritus avatud kõigile Venemaa elanikele. Üritusel on võimalik venelastel suhelda delegatsiooni töötajatega. Viimati korraldati seda 23. septembril 2023. Lisaks on vene inimestel võimalus delegatsiooniga otse meili teel ühendust võtta, kui neil tekib küsimusi. Siiski on enamik ametlikest EL-i suhtlusvormidest ühepoolne.

EL-i veebilehtedel puuduvad näiteks arutelufoorumid, kommentaariumid või regulaarsed avalikud küsimuste-vastuste voorud (Q&A), mis loovad aktiivsema dialoogi. Lisaks nagu eelnevalt mainitud on lõpetatud kõik koostööprogrammid Euroopa Liidu ja Venemaa vahel, mis eelnevalt andis Venemaa kodanikuühiskonnale võimaluse EL-iga dialoogi pidada.

3.2 Intervjuude analüüs

Järgnevas peatükis analüüsib autor ekspert intervjuude põhjal, milliseid on Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal ja kuidas Venemaa elanikkond neid vastuvõtab ning millised on takistused. Viimase osana analüüsib autor, millised on ekspertide arvates võimalikud muudatused, mida Euroopa Liit peaks oma avaliku diplomaatia strateegiaid välja töötades ellu viima, et sõnumid oleksid edukad.

3.2.1 Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal

Anonüümne Euroopa Liidu ametnik tõi välja, et ELi avaliku diplomaatia operatsioonid on drastiliselt langenud peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas 2022. aastal. Nagu ka vaatluses välja tuli, mainib ta, et igasugune koostöö valitsusasutustega on peatatud. Äärmiselt minimaalne koostöö Venemaa valitsuse poolt rahastatud organisatsioonidega on säilinud nagu näiteks kinodega. Euroopa Liidu varasemad koostööpartnerid Venemaal nagu mittetulundusühingud (MTÜ) ja ajakirjanikud on kas riigist lahkunud või keelduvad hirmust Venemaa Valitsuse ees EL-iga koostööd tegemast. Sellest tulenevalt on ka Euroopa Liidu avalikud diplomaatia operatsioonid muutunud. Nagu ka vaatluse käigus välja tuli on praegu kõik ELi programmid Venemaal peatatud. Siiski hoiab EL suhtlust paari eksperdi ja ajakirjanikuga, kes on eksiilis. Hetkel keskendub Euroopa Liit Venemaa meedia jälgimisele ja kaks korda aastas avalike küsitluste tegemisele, mis keskenduvad, kuidas venelaste suhtumist Euroopa Liitu ja läände üldiselt. Sarnaselt vaatluse tulemustele, toob ta välja, et Euroopa Liit kasutab avaliku diplomaatia vahendina sotsiaalmeediat, täpsemalt X, Facebook ja Telegram, kus neil on küll väike aga pikaajaline jälgijaskond (Telegramis on ligikaudu 8400 jälgijat). Sotsiaalmeedias jagatakse Euroopa Liidu seisukohti Venemaa agressiooni kohta ja *retweet'itakse* HR/VP Kaja Kallase *tweete*. Lisaks jagatakse seal informatsiooni vene kunstnike ja heliloojate näituste ja kontsertide kohta Euroopas. Üks avaliku diplomaatia instrumentidest on ka ürituste korraldamine, näiteks Euroopa päeva tähistamine. Sõja tõttu ei ole võimalik seda enam suurelt tähistada nagu liidu liikmeriikides, seega Venemaal

korraldatakse bankett, kus kutsutakse vaid valitud seltskond koostööpartnereid ja ajakirjanikke. Ainuke avalik üritus, mida Euroopa Liit Venemaal korraldab on Euroopa keeltepäev, kuhu on oodatud kõik Venemaa elanikud. Seal tutvustatakse keelte ajalugu ja osalejatel on võimalik populaarseid fraase erinevates ELi keeltes õppida. Lisaks korraldab Euroopa Liit ka kinoõhtuid Venemaal, see annab neile võimaluse luua kontakte tsiviilühiskonnaga. Nagu ka vaatluses välja tuli jagab EL Venemaal õppijatele teavet, kuidas minna läbi Erasmuse Euroopasse õppima. Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teadur Sanshiro Hosaka tõi välja, et tema arvates on kõige silmapaistvamad avaliku diplomaatia programmid Venemaal olnud EUvsDisinfo, Erasmus ja teatud määral ka Eesti-Vene piiriülese koostöö programm (Programm lõpetati märtsis 2022). Vanemlektor Joanna Szostek Glasgow Ülikoolist rõhutas, et paljud Euroopa liidu programmid, mis olid suunatud Venemaale on peatatud. Ainukesed üritused, mida EL veel organiseerib Venemaal on "Euroopa keeltepäev" ja veebiseminarid Euroopas õppimise kohta. Eesti Idapartnerluse Keskuse juht Gert Antsu tõi Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonina välja selle, et Euroopa Liit toetab Venemaa sõltumatut meediat nagu „Meduza”.

Analüüsid, millisied sõnumeid Euroopa Liit Venemaale saadab, jõudsid Sanshiro Hosaka ja Gert Antsu, samale järeldusele, mis oli välja toodud ka töö teooria osas, et need sõnumid ei ole alati kooskõlas. Hosaka tõi näiteks Ungari ja Slovakkia, kus riigijuhtide seisukohad joonduvad väga selgelt Vene narratiividega. Nad levitavad sõnumeid, mis on EL-i kesketest sõnumitest täiesti erinevad. Sama argumendi tõi välja ka Gert Antsu, kuid tema arvates pole Ungari ja Slovakkia riigijuhtide sõnumite puhul tegemist avaliku diplomaatiaga ning need sõnumid pole suunatud Venemaa kodanikele. Ta arvab, et pigem on need mõeldud nende enda elanikkonnale ja võib-olla üritatakse olla Putini juures heas kirjas. Antsu toob välja, et nende riikide valitsuste seisukohad lihtsalt on teistsugused kui Eesti Valitsuse omad. Antsu näeb erinevust hoopis selles, et Euroopa Liidu põhiline avalik sõnum on, et Venemaa on agressor ja Ukraina on ohver ja Euroopa Liit toetab Ukrainat. See sõnum jaguneb aga liikmesriikide puhul kaheks, mida enam lääne poole Euroopas liikuda, seda enam kostub sõnum, et Vladimir Putin on paha, kuid Venemaa on hea või Venemaa oleks potentsiaalselt hea, kui Putinit ei oleks. See tuli välja ka autori poolt läbi viidud vaatlusest, et Euroopa Liit edastab venelastele sõnumit, et nad ei ole süüdi Putini tegudes ja Euroopa Liit ei taha neid karistada. Antsu rõhutab, et Eestis kõlab aga rohkem sõnum, et nii Venemaa kui ka Putin mõlemad on pahasid. Ta tõi näitena välja, et see pole Putin, kes üksinda Ida-Ukrainas või üle Ukraina tapab ja vägistab. Tegemist on siiski suures koguses tavaliste vene inimestega, kes kõik seda sõda toetavad ja lähevad vabatahtlikult

sõtta. Teise näitena tõi Antsu välja olukorra, kus uudisteportaal Meduza, mis saab Euroopa Liidult rahalist toetust, avaldas artikli, kus väljendati kaastunnet Venemaa sõduritele, kes kannatavad ja külmetavad kaevikutes. Seega avaldatakse lugusid, mis justkui väljendavad, et venelased on suured kannatajad, kuigi tegelikud ohvrid on ukrainlased. Joanna Szostek nõustus kahe eelneva intervjueeritavaga, et Ungari õõnestab pidevalt ELi seisukohti Venemaa suhtes, kuid ta pidas riiki pigem erandiks. Tema arvates on liikmesriikide ja ELi peamiste sõnumite strateegiline narratiiv olnud suhteliselt koordineeritud ja jäänud järjepidevaks. Euroopa Liidu kollektiivne keeldumine Ukraina piiride jõuga ümberjoonistamise aktsepteerimisest (mida nüüd toetavad nii Trump kui ka Putin) on Szostek'i arvates julgustav. Anonüümne Euroopa Liidu ametnik tõi samuti välja, et Euroopa Liidu avalik diplomaatia on liikmesriikidega koordineeritud. Euroopa välisteenistus ja delegatsioonid on selles protsessis juhtrollis, kuid koostööd tehakse ka liikmeriikidega. Nagu ka teooriaosas välja tuli, siis märgib ta, et liikmeriikidel on oma kultuuridiplomaatia ja sinna EL ei sekku.

Analüüsides, millist kommunikatsiooni stiili kasutab Euroopa Liit Venemaa elanikkonnaga suheldes ütles Sanshiro Hosaka et ta otseselt ei nõustuks väitega, et kommunikatsioon on olnud ainult ühepoolne. Ta tõi välja, kuidas EL ja mõned välismaised MTÜ-d on Venemaal aeg-ajalt korraldanud fookusgrupiuuringuid, näiteks kasutades Levada keskust. Üks nendest näidetest on Joanna Szosteki uuring, mille raames ta analüüsis, kuidas Vene tudengid Moskva Kõrgemas Majanduskoolis tajuvad lääne narratiive. Hosaka rõhutab siiski, et ta ei tea püsivamate pingutustest väga palju. Anonüümne EL ametnik toob sarnaselt Hosakaga välja, et suhtlus ei ole ainult monoloogiline. Kuigi kõik programmid on Venemaal lõppenud, hoitakse siiski koostööpartneritega kontakti. Näiteks kord kvartalis kutsutakse 10-12 valitud ajakirjanikku Venemaalt ELi Venemaa suursaadikuga kohtuma, kus arutatakse hetke olukorra üle. Lisaks ka eelnevalt mainitud kahel üritusel Euroopa päev ja Euroopa keeltepäev toimub dialoog Venemaa ühiskonnaga. Erinevalt kahest eelnevast intervjueeritavas on Gert Antsu seisukohal, et tema arvates ongi venelastega ainuke sobiv viis suhtlemiseks monoloog. Ta rõhutab, et dialoog lihtsalt ei toimiks, sest me ei saa neile öelda, et tapke poole vähem või siis, et vägistage poole vähem. Antsu tõmbab siin paralleeli natsi-Saksamaaga ja ütleb, et nendega ei saanud ju ka dialoogi astuda. Joanna Szostek tõi välja, et tegelikult on enamik riike oma suhtluses välisriikide elanikkonnaga üsna monoloogilised, seega ei ole Euroopa Liit selles osas ainulaadne. Ta ei ole kindel strateegia muutuste osas enne ja peale 2022. aastat, kuid on arvamisel, et mõned lähenemisviisid, mis varem olid võimalikud (näiteks positiivsete sõnumite jagamine ELi ja Venemaa suhete kohta sotsiaalmeedias), on nüüd tõenäoliselt palju

vähem tõhusad. Szostek'i arvates Kaja Kallase määramine Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgeks esindajaks oli üsna märkimisväärne. Kallas on oma Venemaal puudutavates avaldustes palju otsesem ja jõulisem kui teised ELi tippdiplomaadid.

3.2.2 Euroopa Liidu avaliku diplomaatia sõnumite vastuvõtt Venemaal elanike poolt

Sanshiro Hosaka, Joanna Szostek kui ka Gert Antsu on seisukohal, et Euroopa Liidu avalik diplomaatia pole Venemaal suutnud saavutada seatud eesmärke. Nad näevad, et üks peamisi takistusi Euroopa Liidu avaliku diplomaatia sõnumite levitamisel on Venemaal riiklikult kontrollitud meedia. Joanna Szostek toob välja, et Venemaal riigimeedia on suurim mõjutaja Vene avaliku arvamuse kujundamisel. Nende narratiivid Euroopa Liidu kohta (ELi kujutatakse nõrga ja kõlvatuna) muudavad paratamatult ELi jaoks raskemaks suhete loomise Vene kodanikega. Szostek rõhutab, et Venemaal riigimeedia stiil ja toon on olnud juba aastaid üsna järjepidev: agressiivselt kritiseeritakse ja pilgatakse kõiki isikuid, organisatsioone või riike, mida peetakse Venemaal „vaenulikeks”. Enne 2022. aastat oli võimalik näha mõningaid positiivsemaid Venemaal narratiive üksikute ELi liikmesriikide kohta (nt Kreeka, aeg-ajalt Saksamaa), kuid Szostek ei ole kindel, kas see on nüüd endiselt nii. Ta lisab, et Trumpi saamine presidendiks on sundinud Venemaal oma narratiivis mõningaid muudatusi tegema. Euroopat kujutati varem USA "nukuna", kuid see käsitlus ei ole enam eriti usutav. Sanshiro Hosaka toob välja, et kui vaadata meediatarbimise statistikat, siis enamik venelasi jälgib riigi poolt rahastatud meediakanaleid televisiooni, raadiot ja ajalehti ning seejärel ka sotsiaalmeediat. Vaid umbes 1-2% venelastest jälgib Lääne väljaandeid nagu BBC või CNN. Ta kahtleb väga, et ükski EL-i sõnum jõuab vene publikuni. Kui EL tahab sihtida venelasi tervikuna, siis tuleb arvestada, et umbes 99% neist ei kuulegi neid sõnumeid, mida EL edastab. Nad tarbivad täiesti teistsugust meediat. Näiteks EUvsDisinfo, Hosaka kahtleb, et isegi üks inimene on sellest mõjutatud. Anonüümne Euroopa Liidu ametniku seisukoht erineb teistest intervjueeritavatest. Ta on seisukohal, et Euroopa Liidu avalik diplomaatia on olnud edukas väga piiratud ulatuses, kuid siiski on see olnud edukas. Ametnik tõi näitena välja, et Euroopa Liit korraldab üks kuni kaks korda aastas uuringuid, kus uuritakse venelaste suhtumist EL-i ja läände. Kõige hiljutisema uuringu tulemused näitavad, et negatiivne suhtumine Euroopa Liitu on langenud, umbes 20-21% venelastest on proEU. Lisaks väheneb venelaste silmis narratiiv, et EL on USA sülekoer. Ta on arvamusel, et Euroopa Liidu avalik diplomaatia oleks läbi kukkunud vaid siis, kui EL sulgeks oma delegatsiooni Venemaal ja lõpetaks oma töö avaliku diplomaatia valdkonnas. Ametnik nõustub teistega vaid selles osas, et vene meediaga on äärmiselt raske

võidelda, sest siiani väga paljud inimesed vaatavad televiisorit, kus levitatakse ainult Kremli propakandapunkte.

Teise põhjusena, miks Euroopa Liidu avalik diplomaatia pole olnud tema arvates edukas, toob Sanshiro Hosaka välja, et peale Nõukogude Liit lagunemist, ei muutnud Venemaa oma ajalooõpikuid. See on tema meelest üks peamisi põhjuseid, miks usaldamatus Lääne suhtes on põlvest põlve edasi kandunud. Mitte ainult need, kes sündisid Nõukogude ajal, vaid ka noored, näiteks need tudengid, kes käivad Moskvast liberaalses ülikoolis, ka nemad jagavad läänevastaseid narratiive. See on seetõttu, et neid narratiive paljundatakse edasi. Samal seisukohal on ka Gert Antsu, kes rõhutab, et juba noorest peale on kõik vene elanikud ülesse kasvatatud olema äärmiselt patriootlikud ja nad on läbinud totalitaarse ajupesu. Venelased vaatavad iga õhtu televiisorit ja näevad, kuidas Vene armee tapab ukrainlasi ja kuidas sõimatakse länt. Nad on uhked selle kõige üle. Meie saadetavad sõnumid justkui ütlevad neile, et nad ei tohi uhkust tunda. Seda sõnumit lihtsalt ei aktsepteerita, me ei saa selle uhkusega võistelda. Hosaka toob välja, et teine tahk sellel probleemil on, et Venemaa pole kunagi tegelikult kriitiliselt läbi töötanud oma ajalugu. Venelased tunnevad omaenda ajalugu märksa vähem, kui nende naaberrahvad. See on üks peamisi põhjuseid tema arvates, miks Venemaa ajaloolised kogemused jätkuvalt kujundavad sealset maailmapilti ning süvendavad Läänevastast hoiakut. Sarnase järelduseni jõudis ka Antsu, kes tõi näitena välja, et sakslased nägid, kuhu natsism viib ja tundsid seda oma nahal, venelased aga ei tundnud seda, ega tunne ka praegu. Seega sõnumid demokraatlikest liberaalsetest väärtustest ei saa veel kohale jõuda.

Sanshiro Hosaka toob veel välja, et põhjus, miks liberaalsed sõnumid, mida Euroopa Liit Venemaa elanikele saadab ei toimi on, sest seal tajutakse, et EL üritab nende traditsioonilist ühiskonda lõhkuda. Venelaste jaoks on EL juba ammu seotud LGBTQ+ ja immigratsiooni teemadega. Nad nimetavadki EL-i „geiroopaks“. Seda kuvandit on Venemaa meedia kujundanud vähemalt 10–20 aastat. Ukraina uurimiskeskus tegi suure sisuanalüüsi Vene meedia kohta ja näitas, kuidas seal kujundatakse EL-i mainet: peamiselt kriis, migratsioon ja LGBTQ+. Gert Antsu tõi välja, et juba Külma sõja ajal oli sõnumeid raske Nõukogude Liitu kohale viia, aga siis oli see võimalik. Üks peamistest põhjustest oli, et läänes elati materiaalselt oluliselt paremini, kui Nõukogude Liidus. Kui me räägime praegu Moskvast, Peterburist, siis tihtilugu on seal elavatel venelastel raha rohkem, kui keskmisel lääne inimesel. Seega ei sa me neid veenda, et demokraatia ja lääne majandusmudel on edukam. Kõike saab läänest sisse osta, seega pole põhjust ka länt otseselt kadestada. Teine põhjus, miks venelased ei toeta

demokraatlike väärtusi on Gert Antsu arvates see, nagu teooriaosaski välja toodud, et venelastel on demokraatiast jäänud halb mälestus. Ta tõi välja, et venelased ei mõistnud, et põhjus miks nad peale Nõukogude Liidu lagunemist nii vaesed olid ei olnud tingitud mitte demokraatiast, vaid Venemaal tuli kiiresti peale oligarhia. Võileiva hinnaga said siseringi inimesed endale osta palju väärtuslikku. Teine narratiiv, mida vene inimestele sisestanud on, et lääts ei aidanud venelasi peale Nõukogude Liidu lagunemist, vaid hoopis laiendas NATO-t ja üritas Venemaa nõrkust ära kasutada. Selle võrra on demokraatia venelaste jaoks veelgi halvem Joanna Szostek arvab, et venelased ei ole oma olemuselt demokraatiavastased. Kõiki „ajaloolisi kogemusi" ja „kollektiivseid identiteete" vahendatakse uuesti läbi riigimeedia ja Venemaa haridussüsteemi filtre. Mõju ei avalda mitte need „kogemused" ise, vaid indoktrinatsioon, mis häälestab osa venelasi demokraatia idee vastu.

Sanshiro Hosaka on arvamusel, et olenemata Euroopa Liidu avalikus diplomaatia operatsioonidest pole midagi muutunud. Ta tõi välja, et viimase kümne aasta jooksul on umbes 85% Vene elanikkonnast järjepidevalt toetanud Krimmi annekteerimist. Igal märtsil tähistab riiklik meedia seda sündmust suurejooneliselt. Seega ta on arvamusel, et see propagandaprogramm töötab venelaste puhul, see kõnetab neid. Joanna Szostek nõustub Hosakaga sel kohal, et Venemaa avalikku arvamust ei ole suudetud muuta. Ta toob välja, et võimalused ELi avaliku diplomaatia toimimiseks Venemaal on väga-väga piiratud. Avalik diplomaatia hõlmab tavaliselt selliseid asju nagu kultuuri- ja haridusüritused ning vahetusi, kuid praegu on neid sanktsioonide tõttu äärmiselt raske, kui mitte võimatu ellu viia. Szostek viitab ka nagu töö teooria osas välja toodud, et pärast 2022. aasta veebruarit kehtestati sotsiaalmeediale nagu näiteks Facebook ja Twitter (nüüd X) piirangud. Selle tõttu on ELi esindajatel muutunud palju keerulisemaks Venemaa kodanikega otse suhelda. Szostek on seisukohal, et avalik diplomaatia on praegustes tingimustes peaaegu võimatu ülesanne, kuna Venemaa riik kontrollib jätkuvalt väga rangelt mediakeskkonda ning projitseerib Euroopa ja EL-i kohta väga negatiivseid narratiive. Gert Antsu arvab, et avalik diplomaatia ei saagi Venemaal toimida, sest meil ei ole võimalik panna venelasi teistmoodi mõtlema. Venelased lähtuvad sellest, et nad on suured ja teised peavad tegema nii nagu nemad tahavad. Ta tõi näite, et samamoodi ei töötaks avalik diplomaatia eestlaste peal, mis annaks edasi sõnumit, et küüditamine oli lahe. Teiseks rõhutab Antsu, et Euroopa Liidu haridus- ja kultuuriprogrammid nagu Erasmus ei saa toimida vene elanike peal, sest venelased ju ei omanda sealt läänelikke väärtuseid. Ta toob näite, et kuigi rikaste venelaste lapsed käivad läänes õppimas, siis nendest ei saa ikkagi demokraatia toetajaid. Gert Antsu lisab, et isegi kui me suudaks läbi nende

programmide 20% vene elanikest mõjutada, siis see ei oleks piisav, et muuta tervet Venemaad. Kuna võim on Putini käes, siis riigi poliitikat ei ole võimalik muuta. Ta rõhutab sama, mis ka töö teoorias välja on toodud, et venelased on just kui selline hierarhiline, ülevalt alla, orjaliku mentaliteediga ühiskond, millele aitab ortodoksi kirik kaasa. Kogu tõde tuleb nende jaoks ülevalt ja oma peaga mõtlemine ei ole tervislik ja ei ole ka kultuuri osa.

3.2.3 Vajalikud muudatused Euroopa Liidu avaliku diplomaatia edukamaks toimimiseks

Lahenduste all, kuidas Euroopa Liidu avalikku diplomaatiat tõhusamaks muuta, tõi Sanshiro Hosaka välja, et EL peaks rohkem uurima seda, kuidas vene elanikkond Euroopa Liidu sõnumeid vastu võtab. Tema arvates on selle kohta tehtud väga vähe uuringuid. Hosaka lisab, et Euroopa Liit peaks vaatama tagasi aega, alates, kui Venemaa annekteeris Krimmi, kuni 2022. aastani ja kokku võtma kõik oma avaliku diplomaatia operatsioonid ning kriitiliselt hindama nende mõju. Ta siiski rõhutab, et selle uurimine on väga keeruline ja ajamahukas. Sanshiro Hosaka pakub ka välja, et kui EL saadaks Venemaale anti liberaalseid sõnumeid, siis võib-olla Vene elanikkond reageeriks neile positiivselt. Ta toob näitena esile Ameerika Ühendriikide Valge Maja, mis praegu rõhutab traditsioonilisi väärtusi. Selle peale Venemaa meedia reageerib „vaata, USA on nüüd meie sõber“. Seega need inimesed, kes Venemaal vaatavad seda meediat, hakkavadki mõtlema „okei, Venemaa, Hiina ja USA, me oleme suurriigid, peaksime maailma ära jagama“. Hosaka ei ütle, et EL peaks oma inimõiguste või vähemuste kaitse agendast loobuma, aga nad võiksid selle teema Venemaa puhul diplomaatiliselt ja taktikaliselt natuke tahaplaanile jätta. Siiski kokkuvõttes on Hosaka väga kriitiline. Ta on seisukohal, et EL-i, USA või Jaapani avaliku diplomaatia jõupingutused ei toimi Venemaal nii kaua, kui ei eemaldata seda suurt süsteemi, mis kontrollib riiki ehk kogu luure- ja julgeolekuasutuste võrgustik koos riikliku meediaga. Hosaka lõplik seisukoht on, et ta ei näe praegu põhjust, miks Euroopa Liit peaks hetkel taastama avaliku diplomaatia jõupingutusi Venemaa suunal.

Sarnasel seisukohal on ka Gert Antsu. Ta näeb suurt probleemi Euroopa Liidu positiivses avalikus diplomaatias nagu näiteks Erasmus. Antsu toob põhjuseks, et see hägustaks sõnumit, et Venemaa on agressor ja paneb Ukrainas toime kuritegusid. Ta lisab, et selliseid avaliku diplomaatia sõnumeid, mis mõjuksid Venemaa elanikele lihtsalt ei eksisteeri. Näiteks on Euroopa Liit ja Norra andnud toetusi keskkonnaprobleemide lahendamiseks Koola poolsaarel. Sellised algatused võivad jõuda liberaalsete ja empaatiliste isikuteni, kes hindavad Lääne

väärtusi ning suudavad eristada suurvene šovinismi hävitavat mõju, aga neil puudub igasugune mõju Venemaa poliitilisele eliidile ja laiemale avalikkusele. Seetõttu on Antsu hinnangul ainus jõud, millel on potentsiaal Venemaad muuta, Ukraina armee.

Erinevalt Hosaka'st ja Antsust on Joanna Szostek'i arvates avaliku diplomaatia jätkamine Venemaa suunal põhimõtteline küsimus. Ta peab oluliseks, et EL ja selle esindajad jätkaksid Venemaa valitsuse poolt levitatava väärinformatsiooni avalikku ümber lükkamist, Venemaa propagandistide sanktsioneerimist ja alternatiivsete uudisteallikate rahastamist venelastele, kes soovivad ja suudavad oma riigimeediast kaugemale vaadata. Ta toob veel võimalike lahendustena välja, kuidas avalikku diplomaatiat Venemaal tõhusamaks muuta, et hüpoteetiliselt võivad uued tehnoloogiad, mis raskendavad riiklikku järelevalvet ja tsensuuri, muuta mõnedel venelastel EL-i sõnumitega suhtlemise lihtsamaks. Samuti, kui rohkem venelasi hakkab kaotama usku oma valitsuse narratiividesse, näiteks kui Venemaal majandus kukub väga järsult, võivad nad hüpoteetiliselt olla vastuvõtlikumad alternatiivsetele sõnumitele. Szostek lisab, et tema arvates on praegustes tingimustes olulisem töötada privaatset, kui avalikult. Näiteks keskenduda luureandmete kogumisele võimalike erimeelsuste kohta Venemaa eliidi vahel ja püüda vaikselt luua suhtlusliine mõjukatel ametikohtadel oleva järgmise põlvkonna venelastega. Katsed veenda massilist vene publikut tõenäoliselt ei tööta, kuid neid ei tohiks siiski unustada. Szostek on arvamusel, et siin peaks võtma õppust külma sõja aegsest perioodist. Välismeedia, kes püüab jõuda Venemaa kodanikeni, peaks jääma professionaalseks ja keskenduda faktidele, vältides liigset "emotsionaalsust", samal ajal kajastades olulisi teemasid, mida Venemaa riigimeedia ignoreerib või moonutab. Samuti rõhutab ta, et ELi diplomaadid peaksid püüdlema selle poole, et jääda „diplomaatiliseks”. Isegi kui olla otsekohene ja aus ning kui sotsiaalmeedia surve tõukab juhte mõnikord ebaviisaka ja sensatsioonilise retoorika suunas, mis võib olla polariseeriv. Joanna Szosteki lõplik järeldus on siiki, et selleks, et midagi muutuks peab saabuma Putini režiimi lõpp ja uute poliitiliste liidrite esilekerkimine Venemaal. Kuni seda ei juhtu, ei ole enamik venelasi repressioonide, tsensuuri ja propaganda kombinatsiooni tõttu tõenäoliselt ELi sõnumitele vastuvõtlikud.

Anonüümne Euroopa Liidu ametnik nõustub Joanna Szostek'iga, et avaliku diplomaatia jätkamine Venemaal on hetkel äärmiselt oluline. Ta on seisukohal, et kogu praegune tegevus on tuleviku nimel, sest Venemaa ei kao kuhugile. Lisaks on Venemaal ikka inimesi, kes näitavad oma toetust liberaalsetele väärtustele, näiteks astuvad LGBTQ+ inimeste teotuseks

välja. See tähendab, et kõik venelased ei ole alla andnud. Ta lisab, et Venemaal on ka hall ala inimesi, kelle meelsust on Euroopa Liidul võimalik muuta. Ametnik toob välja, et EL üritab pidevalt oma avalikku diplomaatiat paremaks muuta, analüüsides oma tegevusi ja üritades leida võimalusi, kuidas seda efektiivsemaks teha. Ta rõhutab, et hetkel on see äärmiselt raske tulenevalt Venemaa poolt seatud piirangutest, näiteks väljast poolt Venemaad rahastust saavad organisatsioonid nimetatakse välisagentideks. Sellest olenemata annab Euroopa Liit endast parima. Nad on endale teadvustanud, et neil ei ole võimalik võidelda kogu Venemaa Valitsuse propagandaga, sest neil on kordades paremad võimalused oma sõnumite levitamiseks. Sellest olenemata katsetab EL erinevaid võimalusi, näiteks teevad koostööd televisiooni firmadega, kellel on *YouTube*'i kanal. Läbi *YouTube*'i saavad nad jagada intervjuusid, kus ei tsensorita termineid nagu sõda, vaid lihtsalt ilmub ekraanile mäрге, et Venemaal nimetatakse seda eroperatsiooniks.

3.3 Järeldused

Analüüsi tulemusena selgus, et pärast 2022. aasta Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainasse on Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonide maht Venemaal tunduvalt vähenenud. Siiski tõi analüüs esile ka teatud erandeid. Täiemahulise sõja tingimustes seisab EL silmitsi moraalse dilemmaga, kus ühelt poolt püütakse katkestada kõik sidemed Venemaa Valitsusega, kuid samal ajal soovitakse säilitada suhtlus Vene kodanikuühiskonnaga.

Töös selgus, et ELi tegevus piirdub peamiselt EEAS-i ja ELi Venemaa delegatsiooni kodulehele ning sotsiaalmeediasse (X, Facebook, Telegram) informatsiooni postitamisega ja EUvsDisinfo andmebaasiga. Kõik koostööprogrammid, peale Erasmus+ on Venemaal peatatud. Siiski on oluline märkida, et Erasmus+ programmis saavad osaleda ainult üksikisikud (nt tudengid ja teadlased), välismaale õppima minek ei toimi enam ülikooli kaudu. Euroopa Liit pole siiski täielikult oma varasemate koostööpartneritega kontakti peatanud, valitud ajakirjanike ja ekspertidega, hoitakse siiani ühendust ja korraldatakse ka paar korda aastas kohtumisi. Varasemalt avalikult tähistatud sündmused nagu näiteks Euroopa päev on muutunud privaatseks bankettideks, kuhu kutsutakse vaid valitud isikud. Ainuke üritus, mis on siiani avatud ka laiemale avalikkusele on Euroopa keeltepäev. Lisaks toetab Euroopa Liit Venemaa sõltumatut meediat nagu näiteks Meduza.

Analüüsist selgus, et Euroopa Liidu peamised sõnumid Venemaa kodanikele on järgmised: EL mõistab Venemaa agressiooni Ukrainas hukka, kuid rõhutab, et EL ei süüdistata sõjas Vene rahvast, vaid vastutus lasub poliitilisel eliidil; Venemaa sõda Ukrainas on EL-i hinnangul ebaseaduslik, provotseerimata ja vastuolus rahvusvahelise õigusega; EL seisab inimõiguste ja demokraatia eest ning toetab Vene kodanikuühiskonda, sõltumatut ajakirjandust ja sõjavastaseid häáli ning mõistab hukka Venemaa Valitsuse repressiivsed seadused.

Euroopa Liidu kommunikatsioonistiili Venemaal iseloomustab ülekaalukalt monoloogiline lähenemine. Võimalused vene elanikega dialoogi astuda on peale täiemahulist invasiooni Ukrainas märgatavalt langenud. See tuleneb nii delegatsiooni enda valikust peatada kõik projektid Venemaal, kui ka Venemaa Valitsuse poolt sätestatud piirangutest. Ametlikud kanalid, nagu EEASi ja Euroopa Liidu Venemaa delegatsiooni veebilehed, keskenduvad peamiselt pressiteadetele, ametlikele avaldustele ja kõrgemate ELi ametnike seisukohtade jagamisele. Tehniliselt on võimalik sotsiaalmeediapostitustele kommentaare jätta või delegatsiooniga meili teel ühendust võtta, siiski ei ole need kanalid loodud kahepoolse suhtluse või arutelu jaoks. Puuduvad foorumid, interaktiivsed arutelud või püsivad tagasisidemehhanismid. Kuigi ülekaaluliselt on ELi kommunikatsioonistiil monoloogiline, teeb Euroopa Liit siiski pingutusi dialoogi säilitamiseks seal, kus see on veel võimalik. Intervjuus osalenud ELi ametnik kirjeldas, kuidas liit hoiab ühendust valitud ajakirjanike ja ekspertidega, sealhulgas eksiilis viibivate kontaktidega. Samuti püütakse säilitada kultuurilist kohalolekut, korraldades üritusi nagu kinoõhtud ning väiksemas ringis Euroopa päeva bankett, kuhu kaasatakse Venemaa tsiviilühiskonna esindajaid. Ainuke laiemale avalikkusele avatud üritus on Euroopa keeltepäev, mis toimus viimati 2023. aastal. Lisaks korraldab EL seminare, kuidas Erasmus+ programmi kaudu Euroopasse õppima minna. Seega, kuigi ELi kommunikatsioon Venemaal on tänases olukorras paratamatult piiratud ja enamjaolt ühepoolne, ei tähenda see, et puuduks igasugune dialoog. Euroopa Liit otsib jätkuvalt viise, kuidas säilitada kontakte ning hoida avatuna vähemalt sümboolsed ja valikulised suhtluskanalid, et olla valmis dialoogi laiendamiseks juhul, kui olukord seda lubama hakkab.

Peamised takistused Euroopa Liidu avaliku diplomaatia edukusele Venemaal tulenevad struktuursetest ja ajaloolistest teguritest. Keskseks probleemiks peavad intervjueritavad Venemaa riiklikult kontrollitud meediaruumi, mis domineerib infolevi ja kujundab avalikku arvamust tugevalt läänevastaselt. Nagu rõhutavad Joanna Szostek ja Sanshiro Hosaka, tarbib valdav osa vene elanikkonnast riiklikku televisiooni, raadiot ja trükimeediat, samal ajal kui

Lääne meediakanalid jäävad peaaegu täielikult tähelepanuta. ELi sõnumid ei jõua enamuse vene elanikkonnani ja isegi kui need jõuavad, tõrjub neid juba väljakujunenud negatiivne hoiak. Seda võimendab aastaid kestnud riiklik propaganda, kus ELi kujutatakse moraalselt allakäinuna, nõrga ja ähvardava jõuna. Teiseks tõsiseks takistuseks on ajalooline ja hariduslik kontekst. Venemaa pole kriitiliselt läbi töötanud oma ajalugu ning ajalooõpikud on püsinud suures osas muutumatuna pärast Nõukogude Liidu lagunemist. See on kaasa toonud põlvkondliku usaldamatuse lääne suhtes, mida võimendab kooliharidus, patriootlik kasvatus ning institutsiooniline ajupes. Gert Antsu ja Hosaka osutavad, et isegi nooremad, kõrgelt haritud venelased kannavad endas läänevastaseid hoiakuid. Avalikku arusaama ei mõjuta mitte ajalooline kogemus ise, vaid sellele kogemusele peale pandud tõlgendus, mille kaudu kujundatakse negatiivseid hoiakuid liberaalse demokraatia suhtes. Kolmandaks takistuseks peetakse väärtuspõhist erinevust Euroopa ja Venemaa vahel. ELi liberaalsed sõnumid, mis puudutavad demokraatiat, inimõigusi ja LGBTQ+-õigusi on vene ühiskonnas tõlgendatud kui rünnak traditsiooniliste väärtuste vastu. Selline kuvand on Venemaa meedias teadlikult konstrueeritud ja tugevalt kinnistunud. Lisaks piirab avaliku diplomaatia võimalusi praegune geopoliitiline reaalsus. Sanktsioonid, Venemaa repressiivne sisepoliitika, sotsiaalmeediaplatformide keelustamine ja koostööprogrammide lõpetamine on halvanud ELi traditsioonilised mõjutusmehhanismid.

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia edukamaks muutmiseks Venemaal pakkusid eksperdid mitmeid suuniseid. Sanshiro Hosaka leidis, et EL peaks esmalt kriitiliselt hindama oma seniseid tegevusi alates Krimmi annekteerimisest ning uurima senisest põhjalikumalt, kuidas vene elanikkond nende sõnumeid tegelikult tajub. Ta pakub, et mõningate liberaalsete teemade (nt LGBTQ+) rõhutamist võiks Venemaa suunal ajutiselt taandada ning kaaluda sõnumite kohandamist, viidates positiivsele reaktsioonile USA traditsiooniliste väärtuste rõhutamisele Vene meedias. Joanna Szostek peab avaliku diplomaatia jätkamist põhimõtte küsimuseks ning soovib keskenduda väärinfo ümberlükkamisele, alternatiivsete infoallikate toetamisele ning pikaajalisele mõjutustegevusele, eelkõige tehnoloogiate kaudu, mis võimaldavad tsensuurist mööda pääseda. Ta rõhutab vajadust hoida tegevus professionaalne, faktipõhine ja emotsioonitu, ning luua vaikseid kontakte tulevase vene eliidiga. Anonüümne ELi ametnik kinnitab, et tegevust tuleb jätkata tulevikku silmas pidades. Ta peab oluliseks, et EL otsiks pidevalt uusi viise sõnumite levitamiseks, näiteks läbi YouTube'i, ning toetaks neid venelasi, kes jagavad liberaalseid väärtusi või kelle hoiakuid on veel võimalik kujundada.

Kokkuvõte

Käesolev bakalaureusetöö keskendus Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonidele peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas peale 2022. aastat. Euroopa Liidu katsed mõjutada Venemaa elanikkonda toetama demokraatiat, inimõiguseid ja vastu hakkama autoritaarsele riigivõimule on läbikukkunud. Euroopa Liit ei ole suutnud välja töötada avaliku diplomaatia strateegiaid, mis toimiksid autoritaarsetes riikides nagu Venemaa. Töö eesmärgiks oli välja selgitada, millised tegurid takistavad Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonide edukust Venemaal, võttes arvesse Venemaa poliitilisi ja kultuurilisi tingimusi. Töös keskenduti eelkõige sellele, kuidas Venemaa poliitiline režiim, kontrollitud meediaruum ning kultuurilised ja ajaloolised eripärad mõjutavad Venemaa elanike ELi avaliku diplomaatia sõnumite vastuvõtlikust.

Uurimistöö hüpoteesiks oli, et Euroopa Liidu avalik diplomaatia Venemaal ebaõnnestub, kuna EL ei suuda efektiivselt vastanduda Kremli kujundatud narratiividele ega kõnetada Vene ühiskonda oma väärtuspõhiste sõnumitega. ELi sõnumid tuginevad inimõigustele, demokraatialle ja liberaalsetele väärtustele. Venemaa ühiskonnas seevastu väärtustatakse konservatismi ja tugevat juhti. Siinjuures võeti ka arvesse, et Venemaa näol on tegemist suletud ühiskonnaga, kus puudub sõnavabadus, kodanikuühiskonna tegevus ja juurdepääs sõltumatule teabele on raskendatud. Seetõttu oli uurimistöö teoreetiliseks ootuseks, et ELi avaliku diplomaatia tegevus Venemaal ei saavuta soovitud tulemust, kuna puudub sobiv strateegia suletud ühiskonnas toimimisel ja sealsete elanike kõnetamisel.

Andmete kogumiseks viidi läbi kaks vaatlust. Vaatluse objektideks on Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni ning Euroopa välisestuse ametlikud veebilehed. Empiirilise andmestiku teiseks allikaks olid ekspertintervjuud nelja valdkonna eksperdiga, kellel on kogemus ELi institutsioonides, rahvusvahelistes organisatsioonides või põhjalikud teadmised Venemaa poliitilisest- ja mediakeskkonnast. Andmete analüüsimiseks kasutas autor kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Uurimuses otsiti vastuseid järgmisele uurimisküsimusele: „Milliseid avaliku diplomaatia operatsioone viib Euroopa Liit Venemaal läbi peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas

ja Miks Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioonid ebaõnnestuvad Venemaal ja mida me saame nendest praegu õppida?''.

Analüüsi tulemusel selgus, et pärast 2022. aasta veebruari on Euroopa Liidu avaliku diplomaatia tegevus Venemaal langenud ning keskendub hetkel peamiselt ühepoolsetele kommunikatsioonistrateegiatele. EL avaldab seisukohti ametlike pressiteadete ja kõrgete ametnike sõnavõttude kaudu ning levitab infot oma sotsiaalmeedia kanalites. Ainus allesjäänud programm Venemaal on Erasmus+. Euroopa Liit pole siiski täielikult oma varasemate koostööpartneritega kontakti peatanud, valitud ajakirjanike ja ekspertidega, hoitakse siiani ühendust ja korraldatakse ka paar korda aastas kohtumisi. Varasemalt avalikult tähistatud sündmused nagu Euroopa päev on muutunud privaatseks bankettideks, kuhu kutsutakse vaid valitud seltskond. Ainuke üritus, mis on jäänud avatuks laiemale avalikkusele on Euroopa keeltepäev. Lisaks jätkab EL Venemaa sõltumatut meedia toetamist.

Euroopa Liidu avaliku diplomaatia peamiseks takistuseks Venemaal on Venemaa Valitsuse poolt tugevalt kontrollitud meediaruum, kus riiklik propaganda kujundab ELi negatiivselt ja takistab lääne sõnumite jõudmist venelasteni. Lisaks on probleemiks Venemaa haridussüsteem ja ajalookäsitlus, mis süvendab põlvkondlikku viha lääne vastu. Ka põhiväärtuste konflikt ELi liberaalsete põhimõtete ja Venemaa konservatiivse ühiskonna vahel takistab sõnumite vastuvõttu, kuna lääne väärtuseid tajutakse tihti ohuna rahvuslikule identiteedile. Geopoliitilised piirangud, nagu sanktsioonid, repressiivne sisepoliitika ja teatud sotsiaalmeedia kanalite keelustamine, on samuti vähendanud ELi võimalusi Venemaa ühiskonnaga suhelda ja sulgenud varasemad koostöökanalid.

Antud uurimistöös leiti vastused uurimisküsimustele. Teatud määral pakub ka töö võimalikke lahendusi, kuidas muuta avaliku diplomaatia operatsioonid Venemaal tõhusamaks. Siiski on see valdkond, mis vajab edasist uurimist. Antud uurimuse tulemused näitavad, et suurimaks piiranguks ei ole mitte ELi strateegia, vaid Venemaa, autoritaarne iseloom, kus puudub pluralism, kriitilised hääled on repressseeritud. Need omadused ei ole omased ainult Venemaale, vaid iseloomustavad paljusid autoritaarseid režiime. Seetõttu on vajalik laiendada seda uurimisraamistikku ka teiste autoritaarsete riikide konteksti. Käesolev töö võib pakkuda meetodilist ja analüütilist eeskujulist sarnaste juhtumite uurimisel, aidates mõista, millised avaliku diplomaatia strateegiad võivad olla edukamad suletud ja repressiivsetes ühiskondades.

Kasutatud kirjandus

1. **Almardonov**, O. Q. (2020). The concept, genesis and evolution of public diplomacy. *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)*, 6(9), 287–291.
2. **Baumler**, B. (2019). EU public diplomacy: Adapting to an ever-changing world. *Los Angeles: University of Southern California*.
3. **Berridge**, G. R. (2022). *Diplomacy: theory and practice*. Springer Nature.
4. **Blackburn**, M. (2021). Mainstream Russian nationalism and the “state-civilization” identity: Perspectives from below. *Nationalities Papers*, 49(1), 89-107.
5. **Bergmann**, M. (2022). Russia's Adaptation Game: Deciphering the Kremlin's "Humanitarian Policy". *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*.
6. **Bloomfield**, A. (2012). Time to move on: Reconceptualizing the strategic culture debate. *Contemporary security policy*, 33(3), 437-461.
7. **Bērziņa**, I. (2015). The Russian “Colour Counterrevolution” Model for Containing Geopolitical Expansion by the West. *The Journal of Military Operations*, 3.
8. **Camut**, N. (13.02.2023). Berlusconi blames Zelenskyy for war in Ukraine. Politico. Vaadatud 03.03.2025 <https://www.politico.eu/article/silvio-berlusconi-blame-volodymyr-zelenskyy-war-ukraine-russia/#:~:text=Zelenskyy%2C%20according%20to%20former%20Italian,Prime%20Minister%20Silvio%20Berlusconi>
9. **Cull**, N. J. (2009). *Public diplomacy: Lessons from the past* (Vol. 12). Los Angeles: Figueroa Press.
10. **Diez**, T. (2005). Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering Normative Power Europe'. *Millennium*, 33(3), 613-636.
11. **Duncan**, P. J. (2005). Contemporary Russian identity between east and west. *The Historical Journal*, 48(1), 277-294.
12. **Euroopa Välisteenistuse pressitiim**. (2024). *Russia: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP Plenary on Russia's presidential elections*. Vaadatud 28.03.2025 https://www.eeas.europa.eu/eeas/russia-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-ep-plenary-russias-presidential_en
13. **Euroopa Komisjon**. (2007). *A Glance at EU Public Diplomacy at Work: The EU's 50th Anniversary Celebrations around the World*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

14. **Euroopa Komisjon.** (2023). *Speech by President von der Leyen at the Meeting of the Congress of Local and Regional Authorities in Ukraine, via video message.* Vaadatud 28.03.2025 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_4045
15. **Euroopa Välisestus.** (2022a). Meduza - Josep Borrell: "You should only blame the Russian government for the consequences of the sanctions". Vaadatud 29.03.2025 https://www.eeas.europa.eu/eeas/meduza-josep-borrell-you-should-only-blame-russian-government-consequences-sanctions_und_en-:~:text=make a clear difference between,affected by not being able
16. **Euroopa Välisestus.** (2022b). *Might makes not right, unjust wars are doomed to be lost.* Vaadatud 28.03.2025 https://www.eeas.europa.eu/node/111873_fr
17. **Euroopa Liidu välisestuse koduleht** (2024). Vaadatud 21.10.2024 <https://www.eeas.europa.eu/en>
18. **Evan, M. K.** (2022). Moscow's Strategic Culture: Russian Militarism in an Era of Great Power Competition. *Journal of Advanced Military Studies*, 13(1), 69-87.
19. **Fanoulis, E., & Revelas, K.** (2023). The conceptual dimensions of EU public diplomacy. *Journal of Contemporary European Studies*, 31(1), 50-62.
20. **Gray, A.** (01.03.2025). Hungary's Orban pushes direct Russia talks, opposes EU summit declaration. *Reuters.* Vaadatud 03.03.2025 <https://www.reuters.com/world/europe/hungarys-orban-pushes-direct-russia-talks-opposes-eu-summit-declaration-2025-03-01/#:~:text=BRUSSELS%2C%20March%201%20%28Reuters%29%20,cannot%20be%20bridged>
21. **Götz, E., & Staun, J.** (2022). Why Russia attacked Ukraine: Strategic culture and radicalized narratives. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 482-497.
22. **Gygax, J.** (2020). Diplomacy and Culture in the European Union Global Strategy. In *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, toim. Nancy Snow & Nicholas J. Cull. New York: Routledge. 195-204.
23. **Hovet, J.** (26.10.2023). Slovakia's Fico will not support more military aid to Ukraine at EU summit -Slovak media. *Reuters.* Vaadatud 04.03.2025 <https://www.reuters.com/world/europe/slovakias-fico-will-not-support-more-military-aid-ukraine-eu-summit-slovak-media-2023-10-26/#:~:text=Oct%2026%20%28Reuters%29%20,him%20as%20saying%20on%20Thursday>
24. Hungary's foreign minister visits Moscow again to discuss Ukraine conflict and energy. (02.12.2024). *Euronews.* Vaadatud 03.03.2025 <https://www.euronews.com/my->

[europe/2024/12/02/hungarys-foreign-minister-visits-moscow-again-to-discuss-ukraine-conflict-and-energy#:~:text=match%20at%20L726%20important%20to,he%20added](https://www.kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/aastaraamat-2024-2025_0.pdf)

25. **Kaitsepolitseiamet**. 2025. Aastaraamat 2024-2025, 14. aprill,

https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/aastaraamat-2024-2025_0.pdf

(külastatud 20. aprill, 2025)

26. **Lavenex, S.** (2004). EU external governance in 'wider Europe'. *Journal of European public policy*, 11(4), 680-700.

27. **Levada Keskus**. (2012). РЕПРЕССИЯХ. 28. veebruar.

<https://www.levada.ru/2012/08/28/o-stalinskih-repressiyah/#:~:text=O%20сталинских%20репрессиях>

(külastatud 20.02.2025)

28. **Levada Keskus**. (2017). СТАЛИНСКИЕ РЕПРЕССИИ. 23. mai.

<https://www.levada.ru/2017/05/23/stalinskie-repressii/#:~:text=Сталинские%20репрессии>

(külastatud 20.02.2025)

29. **Lipman, M.** (2015). Putin's 'besieged fortress' and its ideological arms. In *The state of Russia: What comes next?*(pp. 110-136). London: Palgrave Macmillan UK.

30. **Luijckx, R., Reeskens, T., & Sieben, I.** (2022). *Reflections on European Values: Honouring Loek Halman's contribution to the European Values Study*. Open Press TiU.

31. **Lõuna-Carolina Ülikooli Avaliku Diplomaatia Keskuse koduleht** (2025). Vaadatud 27.02.2025 <https://uscpublicdiplomacy.org/page/what-is-pd>

32. **Marrow, A., & Liffey, K.** (17.10.2023). Putin and Orban reaffirm Russian-Hungarian ties amid international strains. *Reuters*. Vaadatud 04.03.2025

<https://www.reuters.com/world/europe/russias-putin-holds-talks-with-hungarys-orban-china-2023-10-17/#:~:text=Hungary%20,before%20a%20forum%20in%20Beijing>

33. **Melissen, J.** (2005). The new public diplomacy: Between theory and practice. In *The new public diplomacy: Soft power in international relations* (3-27). London: Palgrave Macmillan UK.

34. **Monaghan, A.** (2016). Russia's world. *Facing a Century of Instability*. Paris: EU Institute for Security Studies.

35. **Mölder, H.** (06.04.2022). Ungari on EL-iga vastuolus ja valmis maksma Vene gaasi eest rublades. *Delfi Ärileht*. Vaadatud 04.03.2025 <https://arileht.delfi.ee/artikkel/96347525/ungari-on-el-iga-vastuolus-ja-valmis-maksma-vene-gaasi-eest-rublades>

36. **Naider**. (2010). *European Union: strengths and weaknesses of the "soft power"*.

Vaadatud 03.03.2025 <https://naider.com/naiderlab/conocimiento/articulos/european-union-strengths-and-weaknesses-of-the-soft-power/>

37. **Nitoiu, C., & Pasatoiu, F.** (2023). Public diplomacy and the persistence of the conflict and cooperation dichotomy in EU-Russia relations. *Journal of contemporary European studies*, 31(1), 21-34.
38. **Tadžikistani delegatsiooni pressi- ja teabemeeskond.** (2025). *Joint Statement on the marking of three years since the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine on 24 February 2022*. Vaadatud 29.03.2025
https://www.eeas.europa.eu/delegations/tajikistan/joint-statement-marking-three-years-start-russia%E2%80%99s-full-scale-invasion-ukraine-24-february-2022_en#
39. **ÜRO ja OSCE delegatsiooni pressi- ja teabemeeskond Viinis.** (2023). *EU statement on the Current Issue to be raised by the US on the "Human Rights Situation in Russia"*. Vaadatud 29.03.2025 https://www.eeas.europa.eu/delegations/vienna-international-organisations/osce-permanent-council-1417-vienna-30-march-2023-0_en
40. **Euroopa Liidu Venemaa delegatsiooni pressiteenistus.** (2025). *Statement by the EU Delegation to Russia on the new sentence against journalist Maria Ponomarenko*. Vaadatud 27.03.2025 https://www.eeas.europa.eu/node/451140_en?s=177
41. **Putin, V.** (2012). Rossiia: natsional'nyi vopros. *Nezavisimaia gazeta*. Vaadatud 20.03.2025 https://www.ng.ru/politics/2012-01-23/1_national.html
42. **Puustinen, J.** (2023). A Look into the Origins of Russian Strategic Culture. 11. juuli. <https://nesa-center.org/a-look-into-the-origins-of-russian-strategic-culture/> (külastatud 20. märts, 2025)
43. **Rumer, E., & Sokolsky, R.** (2020). *Etched in stone: Russian strategic culture and the future of transatlantic security*. Carnegie Endowment for International Peace.
44. **Rasmussen, S. B.** (2009). *Discourse analysis of EU public diplomacy: messages and practices*. Netherlands Institute of International Relations.
45. **Sito-Sucic, D.** (16.12.22). Croatia rejects joining EU mission of Ukrainian military support. *Reuters*. Vaadatud 03.03.2025 <https://www.reuters.com/world/europe/croatia-rejects-joining-eu-mission-ukrainian-military-support-2022-12-16/#>
46. **Snegovaya, M.** (2024). The Reluctant Consensus: War and Russia's Public Opinion. *Atlantic Council*.
47. **Song, W., & Fanoulis, E.** (2023). Global perspectives on European Union public diplomacy: an introduction. *Journal of contemporary European studies*, 31(1), 1-7.
48. **Szakacs, G.** (03.03.2022). Hungary will not veto EU sanctions on Russia – Orban. *Reuters*. Vaadatud 03.03.2025 <https://www.reuters.com/world/europe/hungary-will-not-veto->

[eu-sanctions-russia-orban-2022-03-](#)

[03/#:~:text=This%20week%2C%20Hungary%20joined%20an,read%20more](#)

49. **Szostek, J.** (2017). News consumption and anti-western narratives in Russia: A case study of university students. *Europe-Asia Studies*, 69(2), 284-302.

50. **Van Ham, P.** (2010). The power of war: Why Europe needs it. *International Politics*, 47(6), 574-595.

51. **Van Doeveren, R.** (2011). *Engaging the Arab world through social diplomacy*. Clingendael Institute.

52. **Vene Föderatsioonis asuva Euroopa Liidu delegatsiooni koduleht** (2024).

Vaadatud 21.10.2024 https://www.eeas.europa.eu/russia/who-we-are_en?s=177

4. Lisad

4.1 Lisa 1. Intervjuude küsimused

4.1.2 Küsimused eesti keeles

1. Kuidas te iseloomustaksite Euroopa Liidu avaliku diplomaatia operatsioone üldist Venemaal pärast 2022. aasta täiemahulist invasiooni? Kas need on teie arvates soovitud edu toonud?
2. Milliseid konkreetseid avaliku diplomaatia operatsioone on EL kasutanud Venemaal ning millised neist on teie hinnangul olnud kõige nähtavamad?
3. Mil määral on Euroopa Liidu avalik diplomaatia Venemaa suunal olnud koordineeritud liikmesriikide ja EL-i vahel? Kas strateegiline sõnum ja toon on teie hinnangul olnud ühtne, või esineb sisemisi vastuolusid, mis võivad mõjutada operatsioonide edukust?
4. Varasemad uurimused on viidanud EL-i monoloogilisele lähenemisele suheldes Venemaaga, kus rõhk on oma seisukohtade esitamisel, mitte vastastikusel suhtlusel. Kuidas on Euroopa Liidu kommunikatsioonistrateegia Vene elanikkonna suhtes muutunud enne ja pärast Ukraina täiemahulist sissetungi? Millist mõju see sihtriigi auditooriumile avaldab?
5. Kuidas on Venemaal riigi poolt kontrollitud meedia, kus levitatakse Euroopa Liidu vastaseid seisukohti, mõjutanud Euroopa Liidu sõnumite levikut ja vastuvõttu kohaliku elanikkonna seas?
6. Usaldus on keskne avaliku diplomaatia mõjususe eeltingimus. Venemaa ühiskonnas on usaldus Lääne institutsioonide vastu madal, sageli ajaloolistel ja poliitilistel põhjustel. Kuidas saaks Euroopa Liit suurendada oma sõnumite usaldusväärsust Venemaa ühiskonna silmis, ilma et see näiks poliitiliselt motiveeritud sekkumisena?
7. Kuidas mõjutavad Venemaa elanike ajalooline kogemus ja sellest kujunenud kollektiivne identiteet suhtumist Euroopa Liidu väärtustesse? Arvestades, et EL propageerib demokraatiat, liberaalseid väärtuseid ja inimõiguseid, samal ajal, kui venelaste jaoks on oluline tugev juht nagu Vladimir Putin ja demokraatiat nähakse sageli kaose ja ebastabiilsuse allikana?
8. Millised tingimused peavad olema täidetud, et Euroopa Liidu avalik diplomaatia saaks toimida autoritaarses ühiskonnas nagu Venemaa?
9. Efektivse avaliku diplomaatia eelduseks ei ole üksnes sõnumi edastamine, vaid ka see, et sihtrühm on valmis seda vastu võtma. Millised tegurid võiksid suurendada Venemaa elanikkonna valmisolekut kuulata ELi sõnumeid, sõltumata riiklikust propagandast?

10. ELi senine praktika ei ole Venemaal soovitud mõju avaldanud. Küsimus on, kas taktikat on võimalik kohandada, või tuleb läheneda hoopis teise raamistikuga. Kuidas peaks EL oma avaliku diplomaatia strateegiaid muutma, et need oleks tulevikus Venemaal edukad?

4.1.2 Küsimused inglise keeles

1. How would you characterise the European Union's public diplomacy operations in Russia since the full-scale invasion in 2022? In your opinion, have these operations achieved their intended goals?
2. What specific public diplomacy operations has the EU undertaken in Russia, and which of these do you consider to be the most visible or prominent?
3. To what extent has the European Union's public diplomacy towards Russia been coordinated between EU and the Member States, and has the strategic messaging and tone remained consistent? How does the EU's public diplomacy differ from that of individual Member States, and to what degree have these differences affected its overall effectiveness?
4. Previous research has pointed to the EU's monologic approach in its communication with Russia, focusing on presenting its own positions rather than engaging in reciprocal dialogue. How has the European Union's communication strategy towards the Russian population evolved before and after the full-scale invasion of Ukraine? What effect does this have on how the EU messages are received by the Russian audience?
5. How has Russia's state-controlled media, which often disseminates anti-EU narratives, affected the dissemination and reception of the European Union's messages among the Russian public? What do you think, how has it changed overtime?
6. Trust is a central precondition for effective public diplomacy. In Russian society, trust in Western institutions is low, often due to historical and political reasons. How can the EU increase the credibility of its messages in the eyes of Russian society without appearing as politically motivated interference?
7. How does Russia's historical experiences and collective identity influence public attitudes towards European Union values? Considering that the EU promotes democracy, liberal values, and human rights, while many Russians value strong leadership (e.g. Vladimir Putin) and often perceive democracy as a source of chaos and instability?
8. What are the factors that would make the EU's public diplomacy effective in an authoritarian country like Russia?

9. Effective public diplomacy requires not only delivering a message but also an audience who is willing to accept it. What factors might increase the willingness or ability of the Russian population to engage with EU messages despite state-driven propaganda?

10. The EU's past approach has not yielded the desired impact in Russia. Do you think the tactics can be adapted, or is an entirely different framework required? How should the EU modify its public diplomacy strategies to achieve greater effectiveness in the Russian context going forward?

4.2 Lisa 2. Intervjueritavate nimekiri

1. Sanshiro Hosaka (01.04.2025)
2. Gert Antsu (16.04.2025)
3. Joanna Szostek (28.04.2025)
4. Anonymous EU official (05.05.2025)

Lihtlitsents

Mina, Karolin Kasemaa, (isikukood: 60306170884) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Euroopa Liidu avaliku diplomaatia strateegiad Venemaal peale Venemaa täiemahulist invasiooni Ukrainas” (*“Public diplomacy strategies of the European Union in Russia after Russia's full-scale invasion of Ukraine”*), mille juhendaja on Stefano Braghioli,

- Reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.